

RIKSREVISIONEN

RiR 2009:28

Studenternas anställningsbarhet

– regeringens och högskolans insatser

ISBN 978 91 7086 201 4

RiR 2009:28

Tryck: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2009

Till regeringen
Utbildningsdepartementet

Datum: 2009-12-14
Dnr: 31-2008-0830

Studenternas anställningsbarhet

Riksrevisionen har granskat regeringens och berörda myndigheters insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Resultatet av granskningen redovisas i denna granskningsrapport.

Företrädare för Regeringskansliet, Höskoleverket, Högskolan Kristianstad, Konstfack, Luleå tekniska universitet och Uppsala universitet har fått tillfälle att faktagranska och i övrigt lämna synpunkter på utkast till rapport.

Rapporten överlämnas till regeringen i enlighet med 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Rapporten överlämnas samtidigt till Riksrevisionens styrelse.

Rapporten innehåller slutsatser och rekommendationer som avser regeringen, Höskoleverket samt universitet och högskolor. Riksrevisionen kommer att följa upp granskningen.

Riksrevisor *Eva Lindström* har beslutat i detta ärende. Revisionsdirektör *Leif Svensson* har varit föredragande. Granskningsenhetschef *Charlotta Gustafsson*, revisionsråd *Inger Rydén Bergendahl* och revisionsledare *Emil Plisch* har medverkat vid den slutliga handläggningen.

Eva Lindström

Leif Svensson

För kännedom:
Höskoleverket
Berörda universitet och högskolor

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Granskningens bakgrund och inriktning	13
1.1 Motiv för granskning	13
1.2 Syfte och revisionsfråga	14
1.3 Omfattning och avgränsningar	15
1.4 Bedömningsgrunder	16
1.5 Metod och genomförande	17
1.6 Rapportens disposition	18
2 Högre utbildning och arbetsmarknad	19
2.1 Grundläggande fakta om högre utbildning	19
2.2 Arbetsmarknaden för akademiker	20
2.3 Tidigare undersökningar	21
2.4 Bolognaprocessen	23
2.5 Ny struktur för utbildning vid universitet och högskolor	24
3 Lärosätena och studenternas anställningsbarhet	27
3.1 Riksdagens ställningstaganden	27
3.2 Lärosätenas syn på anställningsbarhet	28
3.3 Lärosätenas insatser för studenternas anställningsbarhet	30
3.4 Lärosätenas styrning och uppföljning	41
4 Högskoleverket och studenternas anställningsbarhet	47
4.1 Högskoleverkets insatser	47
4.2 Underlag för lärosätenas planering	47
4.3 Studenternas etablering på arbetsmarknaden	48
4.4 Lärosätenas arbete med samverkansuppgiften	51
4.5 Studie- och karriärvägledning inom högskolan	52
4.6 Nationell kvalitetssäkring av den högre utbildningen	54
4.7 Information om högskoleutbildning	57
5 Regeringen och studenternas anställningsbarhet	59
5.1 Regeringens ansvar	59
5.2 Samverkan med det omgivande samhället	60
5.3 Mål för utbildning på grundnivå och avancerad nivå	62
5.4 Regeringens styrning av Högskoleverket	65
5.5 Regeringens rapportering till riksdagen	66
6 Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer	69
6.1 Slutsatser och rekommendationer avseende universitet och högskolor	69
6.2 Slutsatser och rekommendationer avseende Högskoleverket	72
6.3 Slutsatser och rekommendationer avseende regeringen	74
Referenser	77
Bilaga 1	83
Bilaga 2	85

Sammanfattning

Högre utbildning innebär en avsevärd ekonomisk satsning för såväl den enskilde som för samhället. Staten avsätter årligen cirka 20 miljarder kronor för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå. Ett viktigt skäl för detta är att en välutbildad arbetskraft förväntas bidra till högre ekonomisk tillväxt.

Drygt 40 000 högskoleutbildade personer kommer varje år ut på arbetsmarknaden. För många av dem är troligen ökad anställningsbarhet i form av bättre utvecklings- och karriärmöjligheter i arbetslivet ett viktigt motiv för högre studier. Flera undersökningar pekar dock på att studenter och arbetsgivare ofta är missnöjda med arbetslivsanknytningen i utbildningen. Statistik från Höskoleverket visar också att det finns betydande skillnader i studenternas etablering på arbetsmarknaden beroende på utbildning och lärosäte.

Riksrevisionen har granskat regeringens, lärosätenas och Höskoleverkets insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Granskningens utgångspunkt har varit högskolelagen, där det bland annat framgår att utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Även Bolognaprocessen, där ett av tre övergripande mål avser studenternas anställningsbarhet, har varit en utgångspunkt för granskningen.

Inom ramen för granskningen har fyra lärosäten granskats i särskild ordning: Högskolan Kristianstad, Konstfack, Luleå tekniska universitet och Uppsala universitet. Dessa fallstudier presenteras i fyra separata delrapporter. Till granskningen hör även en enkätundersökning till samtliga lärosäten samt en studie om arbetsmarknadsrelaterad information till blivande studenter. Samtliga sex delrapporter kan laddas ned från Riksrevisionens webbplats www.riksrevisionen.se.

Riksrevisionens slutsatser

Arbetslivsanknytning i utbildningen säkerställs inte

Riksrevisionens granskning visar att det finns stora skillnader mellan olika utbildningsprogram när det gäller i vilken utsträckning högre utbildning arbetslivsanknyts och är arbetsmarknadsrelevant. För många

utbildningsprogram saknas rutiner för att säkerställa arbetslivsanknytning i utbildningen. Det är ofta upp till den enskilde kurs- eller programansvarige läraren att avgöra om och på vilket sätt olika moment ska arbetslivsanknytas.

Av Riksrevisionens fallstudier framgår att vissa utbildningsprogram i stort sett helt saknar arbetslivsanknytning. Samtidigt finns det exempel på institutioner och utbildningsprogram där man på ett systematiskt och medvetet sätt arbetar för att främja studenternas anställningsbarhet. En viktig förklaring till det är, enligt Riksrevisionens bedömning, att det finns intresse och engagemang hos institutionsledning och programansvariga, samt eldsjälur som driver på arbetet. Även studentkårer och studentföreningar spelar en viktig roll i detta arbete.

Riksrevisionens enkätundersökning visar att samtliga lärosäten anser sig ha ett ansvar för att främja sina studenters anställningsbarhet, samtidigt som en majoritet av dem även anser att anställningsbarhet är ett viktigt och relevant begrepp i högskolesammanhang.

Brister i lärosätenas interna uppföljning av insatser

Av Riksrevisionens granskning framgår att många lärosäten har formulerat övergripande mål för att främja sina studenters anställningsbarhet. Det framgår samtidigt att lärosätesledningarna sällan följer upp hur målen implementeras eller vilket genomslag de ger i verksamheten. Enligt Riksrevisionens enkätundersökning har tre av fyra lärosäten övergripande mål och strategier för att främja studenternas anställningsbarhet. Av dessa är det dock bara hälften som följer upp hur man inom lärosätet arbetar för att uppnå målen om anställningsbarhet.

Riksrevisionens fallstudier visar att det är ovanligt att ansvariga på olika nivåer ger särskilda uppdrag eller ställer återrapporteringskrav till underliggande nivåer när det gäller insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Återrapporteringen uppåt i organisationen om vilka insatser som vidtas är också begränsad. Lärosätenas uppföljning av de egna insatserna för att främja studenternas anställningsbarhet är således inte väl utvecklad.

Riksrevisionens enkätundersökning visar att tre av fyra lärosäten på central nivå följer upp hur det har gått för deras tidigare studenter efter examen. Flera lärosäten genomför även uppföljningar på fakultets- och/eller institutionsnivå. Dessa alumnuppföljningar är dock en relativt ny företeelse och görs sällan systematiskt trots att de kan vara viktiga underlag för beslut om utveckling, revidering eller avveckling av kurser och utbildningsprogram.

Enligt Riksrevisionens mening ger detta institutioner och utbildningsansvariga ett betydande utrymme att själva välja i vilken utsträckning frågan om studenternas anställningsbarhet ska prioriteras.

Bristande uppföljning innebär också brist på underlag för lärande inom lärosätet om hur olika åtgärder faktiskt bidrar till att främja studenternas anställningsbarhet.

Studenterna får otillräcklig information om arbetsmarknaden

Regeringen har betonat att den som avser att påbörja en högskoleutbildning måste kunna ställa höga krav på information om utbildningarnas innehåll och arbetsmarknad.

Riksrevisionen har inom ramen för granskningen undersökt ett urval högskoleutbildningar med avseende på den arbetsmarknadsrelaterade information som presenteras på lärosätenas webbsidor. Undersökningen visar att utbudet av arbetsmarknadsrelaterad information varierar kraftigt mellan olika ämnesområden och utbildningsprogram. Det är vanligare att lärosätena presenterar information om vilken arbetsmarknad en utbildning ger tillgång till än vilka kontakter med arbetslivet som finns och vilka kompetenser som studenterna utvecklar under utbildningen.

Anställningsbarhet har hittills inte fokuserats i Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar

Högskoleverket har till uppgift att granska kvaliteten i den högre utbildningen. Av Riksrevisionens enkätundersökning till lärosätena framgår att en majoritet bland dessa anser att studenternas anställningsbarhet bör ingå som en aspekt i verkets kvalitetsutvärderingar.

Frågor om studenternas anställningsbarhet och utbildningarnas arbetslivsanknytning har hittills inte varit i fokus i Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar.

I Högskoleverkets förslag till ett nytt kvalitetssäkringssystem, som för närvarande bereds inom Regeringskansliet, ges frågan om studenternas anställningsbarhet en framträdande plats. Av förslaget framgår dock inte vilka kriterier, bland annat med koppling till arbetslivsanknytning och studenternas anställningsbarhet, som ska användas vid bedömningen av utbildningarnas kvalitet.

Oklart om de nya kursmålen stödjer studenternas anställningsbarhet

I samband med att den nya utbildnings- och examensstrukturen för högre utbildning infördes den 1 januari 2007 reviderade samtliga lärosäten sina kurs- och utbildningsplaner och nya kursmål infördes. Dessa ska uttrycka vilka kunskaper, kompetenser och färdigheter som studenterna förväntas ha för att godkännas vid examinationen.

Processen att införa kursmål på universitet och högskolor har inneburit ett omfattande arbete under stark tidspress. Lärare och ledningsansvariga som Riksrevisionen har intervjuat har framfört att mycket arbete återstår innan målen är implementerade. Intervjuade studenter har också framfört att det förekommer avvikelser mellan kursmålen och kursinnehållet.

Enligt Riksrevisionens mening är det angeläget att arbetslivsanknytning och arbetsmarknadsrelevans får genomslag i kursmålen eftersom dessa är av central betydelse som styrinstrument för högskoleutbildningarna.

Ansvaret för vägledning är otydligt

Universitet och högskolor ska enligt högskoleförordningen ge studenter tillgång till studievägledning och yrkesorientering. Riksrevisionens granskning visar att det finns variationer i den vägledning gällande framtida yrken och arbetsmarknad som studenter på olika lärosäten får tillgång till. En bidragande orsak till dessa variationer är, enligt Riksrevisionens mening, att högskoleförordningen skapar utrymme för olika tolkningar av lärosätenas ansvar för vägledning, något som i förlängningen kan få negativa konsekvenser för studenternas anställningsbarhet.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen lämnar rekommendationer till regeringen, universitet och högskolor samt Högskoleverket.

Riksrevisionens rekommendationer till regeringen

- Regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att mot bakgrund av högskolelagens intentioner utvärdera i vilken mån de nya kursmålen stödjer insatser som främjar studenternas anställningsbarhet.
- Regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att utvärdera hur lärosätena hanterar den del av samverkansuppgiften som rör dialogen med det omgivande samhället om utbildningarnas innehåll och dimensionering samt studenternas omvärldskontakter under utbildningen.
- Regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att i samarbete med universitet och högskolor utveckla hur den arbetsmarknadsrelaterade informationen till blivande studenter bör utformas.
- Regeringen bör i högskoleförordningen förtydliga lärosätenas ansvar för vägledning när det gäller såväl studier som yrken och framtida karriär på arbetsmarknaden.

Riksrevisionens rekommendationer till universitet och högskolor

- Universitet och högskolor bör säkerställa att det för samtliga utbildningsprogram övervägs hur arbetsmarknadsrelevans och arbetslivsanknytning ska beaktas i utbildningen.
- Universitet och högskolor bör utveckla uppföljningen av sina insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Uppföljningen bör avse såväl vad lärosätet gör för att främja studenternas anställningsbarhet som vad tidigare studenter anser om sin utbildning och den förberedelse de har fått inför arbetslivet.
- Universitet och högskolor bör se över och kvalitetssäkra sin arbetsmarknadsrelaterade information till blivande studenter.

Riksrevisionens rekommendationer till Högskoleverket

- Högskoleverket bör i sitt kvalitetssäkringssystem inkludera bedömningskriterier med koppling till arbetslivsanknytning i de utbildningar som ska utvärderas i syfte att främja studenternas anställningsbarhet.
- Högskoleverket bör utveckla sitt kunskaps- och erfarenhetsutbyte med lärosätena när det gäller studenternas etablering på arbetsmarknaden.

1 Granskningens bakgrund och inriktning

1.1 Motiv för granskning

Andelen högskoleutbildade bland befolkningen har ökat kraftigt de senaste decennierna, och de allra flesta studenterna – över 90 procent – söker sig ut i ett förvärvsliv utanför akademien. Varje år kommer drygt 40 000 högskoleutbildade ut på arbetsmarknaden medan drygt 20 000 går i pension.

Generellt sett har akademiker lägre arbetslöshet än andra grupper på arbetsmarknaden. Övergången mellan studier och arbetsliv är emellertid inte oproblematisk. Unga tar ofta lång tid på sig att fullfölja sin utbildning och de etablerar sig allt senare på arbetsmarknaden. För staten innebär detta minskade skatteintäkter. För individen kan det innebära en lägre livsinkomst.

Högre utbildning innebär en avsevärd ekonomisk satsning såväl för den enskilde individen som för samhället. Staten avsätter årligen cirka 20 miljarder kronor på utbildning på grundnivå och avancerad nivå vid universitet och högskolor.

Studenterna har mångskiftande utbildningsmotiv – såväl studier för egen bildning som yrkesutbildningar med fokus på legitimation eller annan professionell status. För såväl yngre som mer mogna studenter är ökad anställningsbarhet vanligen ett tungt motiv, det vill säga studierna ska stärka de egna utvecklings- och karriärmöjligheterna. Ett viktigt skäl för statens resurser till högskolesektorn är att en mer välutbildad arbetskraft bidrar till högre ekonomisk tillväxt.

Den enskilde studenten har ett stort ansvar för sin egen anställningsbarhet, såväl genom engagemanget i studierna som i att finna den egna utbildningskarriären. Det är väsentligt att det tillgängliga utbildningsutbudet inom högskolan påverkas såväl av studenternas efterfrågan och fria val av utbildning som av arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft inom olika områden. En förutsättning för detta är att det finns objektiv information om olika utbildningars innehåll och arbetsmarknadsutfall.

Lärosätena har ett ansvar för att samverka med det omgivande samhället enligt krav som infördes i högskolelagen 1997. Tio år senare beslutade riksdagen om en ny utbildnings- och examensstruktur samtidigt med

nya krav på tydliga mål för studenternas lärande. En väsentlig bakgrund till förändringarna 2007 är den så kallade Bolognaprocessen för högre utbildning i Europa, som syftar till att skapa ett gemensamt område för högre utbildning till 2010. Sammantaget innebär målen när det gäller kvalitet i den högre utbildningen att de utbildningsansvariga i högskolan ska beakta krav på såväl forskningsanknytning som arbetsmarknadsrelevans i olika avseenden.

Flera undersökningar visar dock att studenter och arbetsgivare är missnöjda med arbetslivsanknytningen i utbildningen. Statistik från Högskoleverket visar att det finns betydande skillnader i studenternas etablering på arbetsmarknaden beroende på utbildning och lärosäte. Det finns även problem vad gäller samverkan mellan akademi och arbetsliv. Möjligheten att genom forskning bidra till kunskapsutveckling inom ett akademiskt ämne är mycket viktig för flertalet högskolelärare, samtidigt som det inom många utbildningsområden är relativt ovanligt att lärarna har egna erfarenheter av den arbetsmarknad som deras studenter ska söka sig ut på.

Dagens föränderliga arbetsmarknad ställer stora krav på de studenter som examineras, oavsett om studierna syftar till en yrkesexamen eller en generell examen. Samtidigt finns risk för stora variationer inom och mellan lärosäten när det gäller i vilken utsträckning insatser genomförs för att öka arbetslivsanknytningen i utbildningen och därmed främja studenternas anställningsbarhet.

1.2 Syfte och revisionsfråga

Syftet med Riksrevisionens granskning har varit att kartlägga och identifiera problem samt att lämna förslag till åtgärder när det gäller regeringens och berörda myndigheters insatser för att främja studenternas anställningsbarhet.

Granskningen har utgått från följande revisionsfråga:

- Tar regeringen och berörda myndigheter sitt ansvar för att främja studenternas anställningsbarhet?

Riksrevisionen använder anställningsbarhet som ett samlingsbegrepp för de bestämmelser i högskolelag, högskoleförordning och regleringsbrev som anger olika aktörers ansvar och insatser för att förbereda studenterna för ett framtida arbetsliv.

Begreppet anställningsbarhet har ingen entydig och allmänt accepterad definition. Att vara anställningsbar (eller anställbar) betyder i denna rapport att i vid mening vara förberedd för arbetslivet, oavsett om det handlar om anställning eller egenföretagande. Den betydelse som Riksrevisionen lägger

i begreppet ansluter således nära till den definition som används inom Bolognaprocessen.¹

Två begrepp som är nära kopplade till anställningsbarhet är arbetslivsanknytning och arbetsmarknadsrelevans. För att främja studenternas anställningsbarhet är det viktigt att utbildningen har arbetslivsanknytning och/eller är arbetsmarknadsrelevant. Med arbetslivsanknytning avses de insatser som genomförs inom ramen för en kurs eller ett utbildningsprogram för att främja studenternas anställningsbarhet. Det kan handla om till exempel praktik, gästföreläsningar eller projektarbeten tillsammans med arbetslivet. Det kan också handla om träning av generiska färdigheter såsom muntlig och skriftlig kommunikationsförmåga. Med arbetsmarknadsrelevans avses utbildningens relation till och användbarhet på arbetsmarknaden.

Termen anställningsbarhet är en svensk översättning av det i Bolognaprocessen använda begreppet "employability". I det sammanhanget brukar betonas att det inte bara handlar om att studenten får ett första meningsfullt arbete utan även studentens förmåga att upprätthålla sin kompetens under ett helt arbetsliv. Inom ramen för det vidare begreppet ingår inte bara anställningar utan även eget företagande.

Termen anställningsbarhet används inte i högskolelagen, högskoleförordningen eller i Högskoleverkets instruktion och inte heller i regleringsbrev till Högskoleverket eller lärosätena. Enligt Riksrevisionens mening framgår emellertid av formuleringar i gällande lagstiftning och motsvarande förarbeten tydliga uttryck för riksdagens och regeringens intentioner att studenternas anställningsbarhet ska främjas genom den högre utbildningen.

1.3 Omfattning och avgränsningar

Riksrevisionens granskning omfattar regeringen, universitet och högskolor samt Högskoleverket. Inom ramen för granskningen har fyra lärosäten blivit föremål för en fördjupad analys. Granskningen avser i första hand förutsättningar och processer hos berörda myndigheter inklusive deras insatser för att främja studenternas anställningsbarhet.

Granskningen avser utbildning på grundnivå och avancerad nivå men inte utbildning på forskarnivå. På lärosätetsnivån är granskningen i första hand inriktad mot lärosätesledningen och hur den tar sitt ansvar för att främja studenternas anställningsbarhet. Vidare har Riksrevisionen i första hand granskat utbildningsprogram som leder till generella examina och inte yrkesexamina.

¹ Se avsnitt 2.4.

I granskningen ingår inte frågor om nationell dimensionering av den högre utbildningen, det vill säga hur många studenter med en viss utbildning som totalt ska utbildas i förhållande till studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov respektive omfattningen av det utbildningsutbud som erbjuds av respektive lärosäte.

Granskningen berör inte ekonomiska incitament för studenter att påbörja, genomföra och avsluta högre utbildning, eller hur den högre utbildningen förhåller sig till högskolans forskning. Riksrevisionen har, utöver anställningsbarhet och arbetslivsanknytning, inte granskat andra kvalitetsaspekter på den högre utbildningen.

1.4 Bedömningsgrunder

Enligt högskolelagen (1992:1434) ska universitet och högskolor samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.² I samverkansuppgiften ingår att lärosätena ska föra en dialog med det omgivande samhället kring utbildningens innehåll och dimensionering samt svara för studenternas omvärldskontakter under utbildningen.³

Högskolelagen fastställer också att utbildning på grundnivå ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Utbildning på avancerad nivå ska därutöver bland annat ge förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet.⁴ För högskolelärarna gäller att de ska följa den samhällsutveckling som har betydelse för arbetet vid lärosätet.⁵

Inom ramen för högskolelagens övergripande bestämmelser har universitet och högskolor ett ansvar att de övergripande målen för den högre utbildningen nås. Regeringen har ett övergripande ansvar för att inom ramen för sin styrning se till att den verksamhet som bedrivs av myndigheterna, däribland Högskoleverket, bidrar till att uppnå de uppsatta målen. Vad ansvaret innebär mer konkret utvecklas i inledningen till de kapitel som behandlar respektive aktör.

---

² 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434).

³ Detta framgår av Högskoleverkets rapport 2004:38 R, s. 7. Se avsnitt 4.4.

⁴ 1 kap. 8 – 9 §§ högskolelagen (1992:1434).

⁵ 3 kap. 1 § högskolelagen (1992:1434).

1.5 Metod och genomförande

För att besvara revisionsfrågan har information samlats in och analyserats genom olika metoder. Som fallstudier har Riksrevisionen särskilt granskat fyra lärosäten: Högskolan Kristianstad, Konstfack, Luleå tekniska universitet och Uppsala universitet. Syftet med urvalet är att lärosäten med olika förutsättningar och inriktning ska finnas representerade i granskningen. Information har inhämtats om (a) hur lärosätena ser på begreppet anställningsbarhet och det ansvar man har i sammanhanget, (b) vilka insatser som vidtas inom lärosätet för att främja studenternas anställningsbarhet, samt (c) vad lärosätesledningen gör för att styra och följa upp dessa insatser.

Information har samlats in genom omfattande dokumentstudier samt ett stort antal intervjuer på olika nivåer inom respektive lärosäte. Vid 48 separata intervjuer har sammanlagt 123 personer intervjuats på de fyra lärosätena. Bland dessa ingår representanter för lärosätenas styrelser, ledning, centrala administration samt fakulteter och institutioner eller motsvarande. Även student- och personalrepresentanter har intervjuats. Lärosätesgranskningarna redovisas som separata rapporter och kan hämtas från Riksrevisionens webbplats (www.riksrevisionen.se).

Som ett led i granskningen har Riksrevisionen även genomfört en enkätundersökning som omfattat samtliga lärosäten (bilaga 2).⁶ Enkäten ställdes till rektor vid 40 lärosäten och innehöll 26 öppna frågor avseende lärosätenas uppdrag, styrning, insatser samt synen på Högskoleverkets roll och uppgifter. Samtliga lärosäten besvarade enkäten.

Vidare har inom ramen för granskningen en genomgång gjorts av lärosätenas information på Internet till potentiella studenter, bland annat genom informationssökning utifrån olika typstudenters behov. Denna undersökning finns närmare presenterad i en separat bilaga till denna rapport och kan hämtas från Riksrevisionens webbplats (www.riksrevisionen.se).

Riksrevisionen har också sammanställt och analyserat relevant information ur lärosätenas årsredovisningar för 2007, det vill säga det år då lärosätena enligt regleringsbrevet senast hade regeringens uppdrag att redovisa sina insatser inom ramen för samverkansuppgiften.

Vid Regeringskansliet och Högskoleverket har Riksrevisionen genomfört intervjuer och studerat relevanta dokument. Intervjuer har även genomförts med företrädare för bl.a. Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges universitetslärarförbund (SULF), Sveriges universitets- och högskoleförbund

---

⁶ Undantagna är enskilda utbildningsanordnare med i huvudsak professionsutbildningar samt med examensrättigheter för psykoterapeututbildning.

(SUHF), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Svenskt Näringsliv samt Internationella programkontoret.

Utöver dem som nämns i missivet har i granskningen även revisionsledare Christian Jonsson medverkat. Johannes Österström har, först som praktikant och sedan som projektanställd, bland annat arbetat med en sammanställning och analys av lärosätenas arbetsmarknadsrelaterade information till studenterna.

1.6 Rapportens disposition

Kapitel 2 ger en bakgrund till högre utbildning och arbetsmarknad. I kapitel 3 redogörs för lärosätenas insatser för att främja studenternas anställningsbarhet, medan kapitel 4 berör Högskoleverkets insatser. I kapitel 5 redogörs för regeringens styrning och uppföljning. Kapitel 6 innehåller Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer.

2 Högre utbildning och arbetsmarknad

Syftet med detta kapitel är att ge en bakgrund till statens insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Inledningsvis ges en kortfattad beskrivning av arbetsmarknaden för akademiker. Därefter redovisas översiktligt några resultat från tidigare undersökningar om den högre utbildningens koppling till arbetsmarknaden. Avslutningsvis presenteras den så kallade Bologna-processen samt riksdagens beslut enligt proposition 2004/05:162 Ny värld – ny högskola om en ny struktur för utbildningen vid svenska universitet och högskolor.

2.1 Grundläggande fakta om högre utbildning

Det finns 36 statliga lärosäten i Sverige (14 universitet och 22 högskolor) med rätt att utfärda examina på grundnivå och avancerad nivå samt tre lärosäten med privat huvudman.⁷ Sammantaget fanns det 385 000 registrerade studenter läsåret 2007/08. Två tredjedelar gick på ett utbildningsprogram, och kandidatexamen var den vanligaste examen. Medianåldern för högskolenybörjare var 22 år. Andelen studenter som hade påbörjat forskarutbildning läsåret 2007/08 var drygt 6 procent.⁸ Drygt 60 procent av de högskolenybörjare som påbörjar ett utbildningsprogram har tagit ut sin examen inom sju år. Utöver detta har ytterligare 20 procent uppnått minst 180 högskolepoäng utan att ta ut en examen under samma tid.⁹

Antalet anställda på lärosätena var 2008 drygt 62 700 personer, vilket motsvarar ungefär en fjärdedel av alla statligt anställda. Av dessa var drygt 1 100 adjungerade lärare, vilket motsvarade 5 procent av den forskande och undervisande personalen. De sammanlagda utgifterna för hela högskolesektorn var 60,4 miljarder kronor under 2008.¹⁰

⁷ Utöver dessa ingår i Riksrevisionens enkätundersökning även Stockholms musikpedagogiska institut.

⁸ Högskoleverket 2009 Universitet & högskolor. Högskoleverkets årsrapport 2009 (Rapport 2009:12 R).

⁹ Prop. 2009/10:1, utg. omr. 16, s. 115 – 116.

¹⁰ I detta ingår kostnader för studiemedel på högskolenivå (10,3 miljarder kronor) och för ett antal centrala myndigheter (0,6 miljarder kronor).

2.2 Arbetsmarknaden för akademiker

Varje år kommer 40 000 högskoleutbildade personer ut på arbetsmarknaden med en examen från högskolan. Det motsvarar drygt 40 procent av en årskull. Detta är för närvarande ungefär dubbelt så många som antalet personer med högre utbildning som årligen går i pension. Vidare lämnar drygt 10 000 personer universitet och högskolor varje år utan en examen, men med minst tre års högskoleutbildning. Det beror bl.a. på att många får anställning innan de avslutar sina studier. Därutöver får Sverige årligen ett nettotillskott på drygt 5 000 högutbildade utrikes födda.

Enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) var arbetslösheten bland högskoleutbildade 3,0 procent 2008. Bland gymnasialt utbildade var arbetslösheten 4,4 procent och bland grundskoleutbildade 9,2 procent. Av dem som examinerades från universitet och högskolor under läsåret 2005/06 var 78 procent etablerade på arbetsmarknaden 2007, 1–1,5 år efter examen. Det är en ökning med 5 procentenheter jämfört med 2006 (se avsnitt 4.3.1 för en utförlig beskrivning).¹¹

Statistiska centralbyrån genomför vartannat år sedan 1996 en urvalsundersökning om inträdet på arbetsmarknaden i vilken examinerade följs upp tre år efter avslutad högskoleutbildning.¹² En undersökning från november 2008 visar att 95 procent av examinerade från högskolans grund- och forskarutbildningar 2004/05 hade ett arbete i april 2008. Av dessa fick de flesta arbete inom yrken som utbildningen var inriktad mot. Skillnaderna mellan kvinnor och män var små. Däremot gällde att examinerade inom humaniora, konstnärliga ämnen och högskoleingenjörer oftare än övriga arbetade inom ett annat område. Medan en av tio av samtliga ansåg sig vara överkvalificerade, var den andelen en av fem för examinerade inom språkvetenskap, humaniora respektive lärarutbildning för grundskolans senare år eller gymnasieskolan. Tre av tio högskoleexaminerade hade varit arbetslösa åtminstone någon gång efter examen.¹³

¹¹ Högskoleverket 2009, *Högskoleverkets årsrapport 2009* (Rapport 2009:12 R), s. 66.

¹² Uppgifterna samlas in via post- och webbenkäter. Populationen i 2008 års undersökning omfattade examinerade från en grund- eller forskarutbildning läsåret 2004/05, totalt 48 000 personer. Urvalsstorleken var 11 660 personer och svarsfrekvensen 65 procent.

¹³ SCB Pressmeddelande 2008-11-18 Nr 2008:306.

2.3 Tidigare undersökningar

Det har gjorts ett flertal undersökningar om de högskoleutbildades etablering på arbetsmarknaden och vad de anser om användbarheten av sin utbildning och sina kunskaper i arbetslivet.

Flera avnämningarrepresentanter, däribland Sveriges Ingenjörer, Jusek, Saco, Svenskt Näringsliv, Sveriges förenade studentkårer (SFS) och TCO, har framfört kritiska synpunkter på lärosätenas insatser för att öka arbetslivsanknytningen i utbildningarna och främja studenternas anställningsbarhet.

Sveriges Ingenjörer har genomfört en undersökning som visar att många yrkesverksamma är missnöjda med den arbetslivsanknytning som de hade i sin utbildning och efterfrågar ökade möjligheter till praktik, karriärvägledning och kontakter med företag och näringsliv.¹⁴ Endast tre av tio har efter examen blivit kontaktade av sitt tidigare lärosäte i uppföljningssyfte.

Jusek genomför sedan slutet av 1960-talet en årlig arbetsmarknadsundersökning bland nyutexaminerade akademiker.¹⁵ Resultaten från 2009 års undersökning visar att tre av tio nyutexaminerade gjorde praktik inom ramen för sin utbildning.¹⁶ Endast var femte ansåg att lärosätenas information om vilka arbeten utbildningen kan leda till var tillräcklig. Bara var tionde ansåg att lärosätet underlättade kontakten med arbetslivet. Samtidigt ansåg en majoritet att lärosätena inte inspirerade dem till egenföretagande.

Saco visar i en rapport att det har blivit vanligare att unga akademiker söker och får arbeten som de är överkvalificerade för, eftersom konkurrensen på arbetsmarknaden har ökat.¹⁷ *Saco* uppskattar att ökningen under perioden 2001–2007 var 113 procent.

Svenskt Näringsliv efterlyser bättre samverkan mellan den högre utbildningen och arbetslivet för att komma till rätta med matchningsproblemen på arbetsmarknaden mellan utbud och efterfrågan. Den granskning som Svenskt Näringsliv har gjort av tolv huvudämnen inom högre utbildning visar att det finns stora skillnader i samverkan både

---

¹⁴ Sveriges Ingenjörer 2009. Nya ingenjörer om utbildning och arbete – en enkätundersökning riktad till civil- och högskoleingenjörer i Sveriges Ingenjörer med examen 2005 eller 2006. I undersökningen deltog över 2 300 personer med examen från 14 lärosäten. Svarsfrekvensen var 43 procent.

¹⁵ Ett medlemsförbund inom Saco som företräder jurister, systemvetare, civilekonomer, personalvetare och samhällsvetare med 80 000 medlemmar.

¹⁶ Jusek 2009, *Steget mellan studier och arbetsliv – Juseks undersökning av nyutexaminerade 2009*. I undersökningen ingick 6 087 jurister, civilekonomer, systemvetare, personalvetare och samhällsvetare examinerade under perioden september 2007 – augusti 2008. Svartsfrekvensen var 44,1 procent.

¹⁷ Saco 2009, Unga akademikers arbetslöshet och etableringsproblem.

på lärosätes- och utbildningsnivå och ett starkt samband mellan vilken placering utbildningsmiljön får i den ranking som Svenskt Näringsliv har gjort och vilken uppfattning studenterna har om kontakten med arbetslivet under utbildningen. Svenskt Näringsliv har även tagit fram två webbplatser med syfte att ge blivande studenter information om olika utbildningars kvalitet och samverkanspotential i relation till vilka kompetenser som arbetsmarknaden kräver och presentera goda exempel.¹⁸

Läraryrket, SFS och TCO har i rapporten *Jakten på anställningsbarhet – om mötet mellan student och arbetsgivare* tillfrågat såväl studenter som privata och offentliga arbetsgivare om hur de ser på frågor som berör relationen mellan arbetsliv och högre utbildning.¹⁹ Resultatet visar att samarbetsförmåga, referenser och initiativförmåga är de viktigaste av de undersökta faktorerna när arbetsgivare överväger en anställning av en högskoleutbildad. Däremot förefaller utlandsstudier, lärosäte och ålder inte ha någon avgörande betydelse enligt arbetsgivarna. Examensarbete och bra betyg spelar en viss roll men hör inte till de avgörande faktorerna för att få en anställning. Rapporten indikerar att det finns brister i kontakten med och kunskaper om arbetslivet hos studenterna och att högskolan i dag inte klarar av att ge studenterna de verktyg som behövs för att klara sig på arbetsmarknaden. Många arbetsgivare upplever att bristande ledarskapskunskaper hos studenterna är ett problem. Till rapportens slutsatser hör att såväl lärosäten som arbetsgivare måste ta ett större ansvar för att se till att studenterna får de kunskaper som krävs för att ta sig vidare i arbetslivet och att en bred utbildning ger de bästa förutsättningarna om studenten vill bli anställningsbar på lång sikt.

Institutet för studier av utbildning och forskning (SISTER) har på uppdrag av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tagit fram en kunskapsöversikt som pekar på att universitet och högskolor brister i uppföljningen av studenter. Enligt studien görs det för lite på landets lärosäten för att ta till vara tidigare studenters erfarenheter för att utveckla utbildningarnas arbetslivsrelevans. Ytterst få lärosäten har genomfört uppföljningsarbetet tillsammans med avnämarna. Dessutom saknas på många håll systematik i arbetet samtidigt som avsatta resurser för uppföljningar varierar mycket.

---

¹⁸ Svenskt Näringsliv, *Akademi eller verklighet?*, mars 2008. Webbplatser: www.hogskolekvalitet.se och www.ipraktikenhogskola.se.

¹⁹ Enkätundersökningen besvarades av 1 004 arbetsgivare och 6 642 studenter. Den genomfördes av SCB och SFS.

2.4 Bolognaprocessen

Bolognaprocessen syftar till att samordna den högre utbildningen i Europa. Målet är att reformera högskolor och universitet så att utbildningar och examina blir jämförbara. Detta ska i sin tur leda till ökad rörlighet för både studenter och lärare. Bolognaprocessen baseras på ett frivilligt samarbete mellan europeiska utbildningsministrar.

Syftet med Bolognaprocessen är att skapa ett gemensamt område för högre utbildning (European Higher Education Area) till 2010. Processen startade i maj 1998 när utbildningsministrarna för Frankrike, Italien, Storbritannien och Tyskland undertecknade en gemensam deklaration. Fler länder ville ansluta sig och därför hölls ett möte i Bologna sommaren 1999 där den så kallade Bolognadeklarationen undertecknades av 29 länder.²⁰ I dag deltar 46 länder samt EU-kommissionen och åtta organisationer (bland annat Europarådet och Unesco) i processen.

Bolognadeklarationen innehåller tre övergripande mål:²¹

- att främja rörlighet
- att främja anställningsbarhet
- att främja Europas konkurrenskraft/attraktionskraft som utbildningskontinent

Dessa mål har brutits ned i sex operativa mål. Det handlar bland annat om att öka jämförbarheten mellan olika länders examina, att skapa ett gemensamt poängsystem och större rörlighet för studenter och lärare samt gemensamma standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring av högre utbildning. Ett av de viktigaste operativa målen är att förändra examensstrukturerna genom att införa tre utbildningsnivåer som bygger på och förutsätter varandra.

Målen har följts upp vid olika ministermöten. I Bergen 2005 enades ministrarna om att skapa en övergripande europeisk referensram med beskrivningar av förväntade studieresultat för de tre examensnivåerna. Ministrarna enades också om att inrätta riktlinjer för hur kvalitetssäkring av högskoleutbildningar i Europa ska gå till samt att upprätta ett register över de myndigheter och organisationer som utvärderar högskoleutbildningar i Europa. Ministrarna har i London 2007 enats om att ett fortsatt samarbete även efter 2010 är nödvändigt. Nästa ministermöte är planerat till mars 2010 och ska äga rum i Budapest/Wien.

²⁰ Samtliga EU:s medlemsländer, EFTA-länderna (European Free Trade Association) samt flertalet länder i Öst- och Centraleuropa.

²¹ Källa: Internationella programkontorets hemsida (2009-09-29): <http://www.programkontoret.se/Aktuellt/Svenska-Bolognaexpertgruppen/Om-Bolognaprocessen/>.

Bolognadeklarationen är inte ett folkrättsligt bindande dokument. Trots det har processen inneburit omfattande förändringar av den högre utbildningen i många av de deltagande länderna. Bolognaprocessen drivs både av regeringarna i de länder som har undertecknat deklarationen och av universitet och högskolor samt av studenter, som agerar på lokal och central nivå, såväl nationellt som internationellt.²²

Inom ramen för Bolognaprocessen har anställningsbarhet (employability) definierats på följande sätt:

*...the ability to gain initial meaningful employment, or to become self-employed, to maintain employment, and to be able to move around within the labour market.*²³

I den så kallade Londonkommunikén från maj 2007 betonade de europeiska ministrarna för högre utbildning att främjandet av studenternas anställningsbarhet ska vara ett särskilt prioriterat område för 2009 och att de deltagande ländernas regeringar måste bli bättre på att kommunicera de förändringar som Bolognaprocessen medför med arbetsmarknadens parter.²⁴

2.5 Ny struktur för utbildning vid universitet och högskolor

Mot bakgrund av bland annat Sveriges deltagande i Bolognaprocessen lämnade regeringen förslag till riksdagen om en ny utbildnings- och examensstruktur i propositionen *Ny värld – ny högskola*.²⁵ Regeringens syfte var att i fråga om svensk högre utbildning öka utbildningens internationalisering och attraktivitet och att skapa tydlighet och jämförbarhet internationellt och nationellt. Förslagen syftade också till höjd kvalitet, breddad rekrytering och tydligare tillträdesregler.

Riksdagsbeslutet utgör kärnan i 2007 års högskolereform. Det innebär bl.a. att en ny struktur för utbildningen vid svenska universitet och högskolor trätt i kraft den 1 januari 2007 och börjat tillämpas från och med den 1 juli 2007. Den svenska högre utbildningen indelas numera i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Särskilda beskrivningar för varje nivå har införts i högskolelagen och nya examensbeskrivningar har utformats

²² Internationella programkontorets hemsida (2009-09-29) om Bolognaprocessen.

²³ The Bologna working group on employability (Employability WG). Bologna Process Stocktaking Report 2009, s. 43.

²⁴ London Communiqué, Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, 18 May 2007, s. 6.

²⁵ Prop. 2004/05:162, bet. 2005/06:UbU3, rskr. 2005/06:160; bet. 2005/06:UbU15, rskr. 2005/06:214.

för alla examina. Krav på examensbeskrivningarna är bland annat att de klart ska ange de kunskaper och kompetenser som krävs för vidare studier och för att tillgodose kravet på så kallad anställningsbarhet. Detta krav innebär att studenterna vid examen ska ha visat kompetens som gör att de kan fylla en funktion på arbetsmarknaden inom det område som utbildningen avser.²⁶

Inom EU pågår ett samarbete mellan medlemsländernas utbildningsministrar med sikte på så kallade strategiska mål. Utbildningsministrarna enades i maj 2009 om ett strategiskt program för fortsatt europeiskt samarbete som en fortsättning på Lissabonstrategin på utbildningsområdet.²⁷ EU-kommissionen har för avsikt att under 2010 lägga fram förslag till riktmärken för anställningsbarhet, mobilitet och kunskaper i främmande språk.

---

²⁶ Prop. 2004/05:162, s. 99.

²⁷ Budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr. 16).

3 Lärosätena och studenternas anställningsbarhet

I detta kapitel redovisas Riksrevisionens granskning av lärosätenas insatser för att förbereda studenterna för ett kommande arbetsliv samt lärosätesledningarnas styrning och uppföljning av sådana insatser. Granskningens utgångspunkt är aktuella bestämmelser i gällande lagstiftning samt övriga relevanta ställningstaganden av riksdagen.

Iakttagelserna i kapitlet baseras på Riksrevisionens fyra fallstudier vid Högskolan Kristianstad, Konstfack, Luleå tekniska universitet och Uppsala universitet, den enkät som tillställts samtliga lärosäten samt en genomgång av studieinformation riktad till potentiella studenter på Internet.²⁸

Som en inledning till övriga iakttagelser redovisas i avsnitt 3.2 hur företrädare för lärosätena ser på begreppet anställningsbarhet samt det ansvar man anser sig ha i sammanhanget.

3.1 Riksdagens ställningstaganden

I högskolelagen (1992:1434) anger riksdagen bestämmelser om universitet och högskolor under statligt, kommunalt eller landstingskommunalt huvudmannaskap. Lagen innehåller övergripande mål och regler för lärosätena och den verksamhet de ska bedriva, framför allt rörande utbildning, forskning och konstnärligt utvecklingsarbete. I lagen finns också bestämmelser som rör universitetens och högskolornas organisation. I högskoleförordningen (1993:100) förtydligar regeringen på ett flertal punkter lärosätenas ansvar, organisation och uppgifter.

Enligt högskolelagen ska universitet och högskolor samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.²⁹

I samverkansuppgiften ingår att lärosätena ska föra en dialog med det omgivande samhället kring utbildningens innehåll och dimensionering samt svara för studenternas omvärldskontakter under utbildningen.³⁰

²⁸ Utöver denna huvudrapport hör till granskningen även sex delrapporter som kan laddas ned från Riksrevisionens webbplats www.riksrevisionen.se. Delrapporter finns för vart och ett av de fyra fallstudielärosätena samt för enkätsammanställningen och studieinformationen till potentiella studenter.

²⁹ 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434).

³⁰ Detta framgår av Högskoleverkets rapport 2004:38 R, s. 7. Se avsnitt 4.4.

Vidare har riksdagen i högskolelagen fastställt bestämmelser för vad som ska karaktärisera utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Det handlar bland annat om att utbildning på grundnivå ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet och att utbildning på avancerad nivå, utöver detta, ska utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet. Utifrån riksdagens övergripande mål har regeringen i högskoleförordningen preciserat vilka mål som ska gälla för olika examina.

Enligt högskolelagen ska lärosätena vidare verka för att studenterna tar aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Lärosätenas kvalitetsarbete ska vara en gemensam angelägenhet för personal och studenter. Högskolelagen anger också att det hör till lärarnas uppgifter att följa den samhällsutveckling som har betydelse för lärarens arbete vid högskolan.

Med anledning av motionsyrkanden om särskilda uppdrag och särskilda resurser för praktik etcetera har riksdagen lagt fast att det är lärosätenas ansvar hur utbildningsprogram ska läggas upp och vad olika kurser ska innehålla, medan regeringen beslutar om examensordningen där examinas omfattning och mål framgår. Riksdagens utbildningsutskott har också anfört att praktik utgör en viktig del av många utbildningar med syfte att förbereda studenter inför arbetslivet.³¹ Riksdagen har även uttalat att insatser för att stödja studenterna i övergången mellan studier och arbete faller inom ramen för lärosätenas ordinarie anslag.³²

3.2 Lärosätenas syn på anställningsbarhet

Även om det finns skillnader i synen på begreppet anställningsbarhet och dess innebörd mellan olika lärosäten ansluter sig de flesta företrädare för lärosätena till Bolognaprocessens breda definition av begreppet. Endast ett fåtal lärosäten har i Riksrevisionens enkätundersökning fört fram egna definitioner av begreppet. För att beskriva kopplingen till arbetsmarknadens behov använder lärosätena ofta ord som *arbetslivsanknytning*, *användbarhet*, *samverkan*, *sysselsättningsgrad* och *försörjningsmöjlighet*.

En majoritet av lärosätena anser att anställningsbarhet är ett viktigt och relevant begrepp i högskolesammanhang, även om det också finns exempel på en ambivalent inställning till begreppet eller uttryck för att det inte är helt oproblemiskt. Några ogillar eller ifrågasätter begreppet. Flera lärosäten

---

³¹ Utbildningsutskottets betänkanden 2008/09:UbU15, 2006/07:UbU1, 2007/08:UbU1, 2008/09:UbU1.

³² Utbildningsutskottets betänkande 2007/08:UbU1, s. 39.

anser att begreppet anställningsbarhet är för snävt och efterlyser en vidare definition som mer överensstämmer med den engelska termen *employability*.

Enligt lärosätena handlar anställningsbarhet om att studenterna ska ha kunskaper, färdigheter och förmågor som gör dem eftertraktade på arbetsmarknaden. I begreppet läggs också uppgiften att förbereda studenterna för ett föränderligt arbetsliv och göra dem attraktiva för arbetsgivare att anställa. Flera lärosäten betonar att anställningsbarhet inte bara handlar om att få en första anställning utan att det även handlar om eget företagande, entreprenörskap och livslångt lärande. Tydligast på den punkten uttrycker sig flera av de konstnärliga högskolorna.

Bolognaprocessen och de krav som den nya utbildnings- och examensstruktur ställer, med tydligare examensmål, har påverkat lärosätenas arbete med kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad. Den har inneburit ett ökat fokus på frågan om studenternas anställningsbarhet. För de lärosäten som redan innan Bolognaprocessen inleddes arbetade med frågor om studenternas anställningsbarhet har den inneburit ett ökat stöd i ett pågående arbete. Endast ett fåtal lärosäten anser att betoningen på anställningsbarhet inte har spelat någon större roll för deras verksamhet.

De flesta lärosäten anser att dimensionering av utbildning handlar om en balansgång mellan blivande studenters intressen och arbetsmarknadens behov. Det förekommer exempel på utbildningssatsningar som inte har fallit väl ut. Det kan bland annat bero på bristande intresse från studenterna men en relativt god arbetsmarknadssituation, eller det omvända, det vill säga att studenternas intresse inte motsvaras av arbetsmarknadens behov. Flertalet lärosäten pekar på svårigheterna med att bedöma arbetsmarknadens behov och att göra tillförlitliga prognoser. Några lärosäten lyfter fram svårigheterna med att mäta eller bedöma en students anställningsbarhet.

Samtliga lärosäten som besvarat enkätfrågan anser sig, utifrån Bolognadeklarationens definition, ha ett ansvar för att främja studenternas anställningsbarhet. I det ingår ett ansvar för att anpassa utbildningarnas innehåll och genomförande till arbetsmarknadens behov. En majoritet av lärosätena vill inte att riksdag och regering förtydligar lärosätenas ansvar för studenternas anställningsbarhet.

Högskoleverket har som årligen återkommande uppdrag att i samverkan med universitet och högskolor utveckla uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden efter examen. En majoritet av lärosätena anser att det är bra att verket har detta uppdrag. Flera lärosäten lyfter fram det positiva med att det finns en nationell överblick och att Högskoleverkets uppföljningar ger ett bra planeringsunderlag. Det förekommer dock kritik mot de definitioner och kriterier som används, bland annat från flera av de konstnärliga högskolorna. Några lärosäten anser att den egna statistiken är viktigast.

Drygt hälften av lärosätena har inte märkt av någon samverkan eller efterfrågar mer dialog med Högskoleverket när det gäller uppdraget att följa upp studenternas etablering på arbetsmarknaden. En lika stor andel anser inte att Högskoleverkets etableringsstatistik ger en rättvisande bild av deras studenters anställningsbarhet. De konstnärliga högskolorna är tydligast i sin kritik. En majoritet av lärosätena anser att studenternas anställningsbarhet bör fokuseras i Högskoleverkets granskning av kvaliteten i den högre utbildningen. Endast 4 av 40 lärosäten anser att deras arbete med att främja studenternas anställningsbarhet skulle underlättas om Högskoleverket hade möjlighet att utfärda föreskrifter och/eller allmänna råd om detta.

3.3 Lärosätenas insatser för studenternas anställningsbarhet

I detta avsnitt presenteras de bedömningsgrunder som Riksrevisionen – utifrån högskolelag, högskoleförordning och regleringsbrev – anser är tillämpbara på lärosätena när det gäller insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Vidare presenteras Riksrevisionens operationalisering av bedömningsgrunderna samt iakttagelser av lärosätenas insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Till dessa hör såväl arbetsmarknadsrelaterad information till blivande studenter som utformning och genomförande av själva utbildningarna. Olika stödfunktioner såsom studie-, yrkes- och karriärvägledning samt arbetslivscentrum eller motsvarande har också undersökts.

3.3.1 Arbetslivsanknytning och arbetsmarknadsrelevans

Enligt högskolelagen ska utbildning på grundnivå utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Utbildning på avancerad nivå ska därutöver bland annat utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet.³³

I högskoleförordningens examensordning finns nationella examensmål som, för till exempel *kandidatexamen* (grundnivå), anger att studenten ska visa sådan färdighet som fordras för att självständigt arbeta inom det område som utbildningen avser. För till exempel *masterexamen* (avancerad nivå) ska studenten visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet.³⁴ Regeringen har vidare beslutat att det för varje

³³ 1 kap. 8 – 9 §§ högskolelagen (1992:1434).

³⁴ Bilaga 2 (examensordningen) till högskoleförordningen (1993:100).

kurs ska finnas en kursplan med mål för kursen (kursmål/lärandemål³⁵) och för utbildningsprogram en utbildningsplan i vilken kurserna anges.³⁶

Högskolelagens bestämmelser och högskoleförordningens examensbeskrivningar med examensmål innebär således att det ställs krav på att det ska finnas någon form av arbetslivsanknytning för generella examina på grundnivå och på avancerad nivå.

Riksdagens utbildningsutskott välkomnar att lärosätena satsar på praktiska inslag i utbildningarna och nämner praktik samt uppsats- och examensarbeten som viktiga moment för att förbereda studenterna inför arbetslivet. Utskottet betonar samtidigt att det är lärosätenas ansvar hur utbildningsprogram ska läggas upp och vad olika kurser ska innehålla.³⁷

The Higher Education Academy har utarbetat bedömningskriterier för hur engelska lärosäten kan främja anställningsbarhet (employability audit) på kursnivå, som skulle kunna fungera som underlag även för svenska lärosäten.³⁸

Riksrevisionens operationalisering

- Lärosätena bör säkerställa att samtliga utbildningsprogram är arbetslivsanknutna och arbetsmarknadsrelevanta.

Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionens granskning visar att det generellt sett inom lärosätena genomförs en rad insatser på institutions- och programnivå för att arbetslivsanknyta kurser och utbildningsprogram samt beakta arbetsmarknadsrelevansen i utbildningarnas utformning. Det kan handla om moment som i huvudsak är förlagda utanför lärosätet som till exempel praktik och verksamhetsförlagd utbildning, men även om projekt- och examensarbeten, gästlärare och adjungerade lärare, gästföreläsningar, studiebesök med mera.

Samtidigt visar granskningen att det finns stora variationer mellan olika utbildningsprogram när det gäller i vilken utsträckning utbildningen arbetslivsanknyts. Inom ramen för vissa utbildningsprogram förbereds studenterna redan från början systematiskt för ett kommande yrkesliv genom till exempel gästföreläsningar och studiebesök. Inom andra utbildningsprogram finns ingen eller endast en mycket begränsad koppling till ett framtida yrkesliv. Tidigare undersökningar visar också att det finns ett utbrett missnöje med bristen på arbetslivsanknytning i många utbildningar (se avsnitt 2.3).

³⁵ Begreppet lärandemål används av många lärosäten som synonym till det i högskolelagen använda begreppet kursmål.

³⁶ 6 kap. 14 – 17 §§ högskoleförordningen (1993:100).

³⁷ Utbildningsutskottets betänkande 2008/09:UbU15, s. 25 – 26.

³⁸ <http://www.engsc.ac.uk/er/employability/audit.pdf> (2009-10-19).

Riksrevisionens fallstudier visar att det inom många utbildningsprogram saknas rutiner för att säkerställa att det finns en arbetslivsanknytning. Det är ofta upp till den enskilde kurs- eller programansvarige läraren att själv avgöra om och hur olika moment ska arbetslivsanknytas. Samtidigt har Riksrevisionen i samband med fallstudierna också kommit i kontakt med institutioner eller motsvarande som har system för att säkerställa arbetslivsanknytning i utbildningsprogrammen.

Ett sådant exempel är institutionen för biologisk grundutbildning (IBG) vid Uppsala universitet. Där delas kursutbudet upp i särskilda teman som på olika sätt berör studenternas framtida arbetsmarknad. Målet är att alla kurser på något sätt ska ha inslag av respektive tema, till exempel generella arbetsmarknadsfrågor, träning i projektarbete eller kunskaper om myndigheter och myndighetsutövning. Detta innebär att studenter under till exempel en treårig kandidatutbildning får en systematisk arbetslivsanknytning utspridd över hela utbildningsperioden. Utöver detta erbjuds studenterna även frivilliga seminarier om det framtida yrkeslivet.

Av fallstudierna framgår emellertid också att det finns utbildningsprogram som i stort sett helt saknar arbetslivsanknytning.

3.3.2 *Generiska färdigheter*

Enligt högskolelagen ska utbildning på grundnivå och avancerad nivå bland annat utveckla studenternas förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, söka och värdera kunskap och utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.³⁹ För till exempel kandidatexamen ska studenten bland annat visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för och diskutera information, problem och lösningar i dialog med olika grupper, samt visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens.⁴⁰

Regeringen har även betonat att det är viktigt att i examensbeskrivningarna beskriva sådana kunskaper som är överförbara mellan olika ämnesområden, till exempel kommunikationsförmåga.⁴¹

Riksrevisionens operationalisering

- Lärosätena bör säkerställa att studenter i samtliga utbildningsprogram under sin utbildning får möjlighet att utveckla de generiska färdigheter som behövs i arbetslivet.

³⁹ 1 kap. 8 – 9 §§ högskolelagen (1992:1434).

⁴⁰ Bilaga 2 (examensordningen) till högskoleförordningen (1993:100).

⁴¹ Prop. 2004/05:162, s. 99.

Riksrevisionens iakttagelser

Av Riksrevisionens fallstudier framgår att det finns betydande skillnader mellan olika utbildningsprogram när det gäller i vilken utsträckning studenter får möjlighet att utveckla sina generiska färdigheter under sin utbildning. Det gäller till exempel kommunikationsförmåga, presentationsteknik och träning i samarbete och ledarskap. Undersökningar visar att detta är färdigheter som arbetsgivare värdesätter högt men som de anser att många studenter inte får tillräcklig träning i under utbildningen, och som därmed kan påverka deras anställningsbarhet. Student- och avnämarenrepresentanter som Riksrevisionen intervjuat har framhållit behovet av att studenterna ges mer träning i generiska färdigheter.

Riksrevisionen har under granskningen kommit i kontakt med flera institutioner och utbildningar där man aktivt försöker tillgodose studenternas behov att utveckla generiska färdigheter. Ett sådant exempel utgörs av institutionen för biologisk grundutbildning (IBG) vid Uppsala universitet och deras DiaNa-projekt (Dialog för Naturvetare). Det är ett kommunikationsprojekt som ingår i flertalet kurser på kandidatprogrammet i biologi/molekylärbiologi och som innehåller muntlig och skriftlig träning och gruppinteraktion. Studenterna får regelbunden återkoppling och deras utveckling dokumenteras i ett digitalt portföljsystem.⁴²

Under granskningen har Riksrevisionen emellertid också kommit i kontakt med utbildningsprogram som, trots att utbildningen innehåller moment som ställer krav på generiska färdigheter, inte aktivt tränar eller ger studenterna återkoppling i dessa avseenden. Det kan exempelvis handla om muntlig och skriftlig framställning som inte tränas i samband med seminarier.

3.3.3 *Kursmål och examination*

Enligt högskoleförordningen ska det för varje kurs finnas en kursplan. I den ska anges kursens mål och det huvudsakliga innehållet i kursen. Vidare ska det för utbildningsprogram finnas en utbildningsplan som anger den huvudsakliga uppläggningsplanen av utbildningsprogrammet.⁴³ Dessa kursmål (lärandemål) ska överensstämma med de nationella examensmål som anges för respektive examen i examensbeskrivningarna.⁴⁴ De ska i sin tur överensstämma med de bestämmelser som riksdagen har angett i högskolelagen.⁴⁵

⁴² Se fallstudierapport för Uppsala universitet, avsnitt 4.8.8.

⁴³ 6 kap. 14 – 16 §§ högskoleförordningen (1993:100).

⁴⁴ Bilaga 2 (examensordningen) till högskoleförordningen (1993:100).

⁴⁵ 1 kap. 8 – 9 §§ högskolelagen (1992:1434).

Av Riksrevisionens intervjuer med företrädare för Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) framgår att regeringens viktigaste styrinstrument för att främja studenternas anställningsbarhet är att examensmålen i examensordningen återspeglar kraven på anställningsbarhet. Kursmålen ska formuleras så att de kan vara utgångspunkt både för examination och för lärosätenas egen uppföljning och kvalitetssäkring. De ska även uttryckas på ett sådant sätt att det står klart för en arbetsgivare vilka kunskaper, färdigheter och vilken kompetens studenten har.

Riksrevisionens operationalisering

- Alla utbildningar bör ha tydliga kursmål som uttrycker vad studenten förväntas kunna efter utbildningen och som är styrande för hur utbildningen bedrivs och examineras.

Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i samband med fallstudierna⁴⁶ granskat ett urval kurs- och utbildningsplaner med avseende på kursmålen koppling till studenternas framtida arbetsmarknad.

På Konstfack har utbildningsplanerna för högskolans samtliga kandidat- och masterprogram granskats. Genomgången visar bland annat att obligatorisk praktik förekommer i tre av sju kandidatprogram. Vidare framgår att en särskild kurs i entreprenörskap ges i sex av sju kandidatprogram, medan obligatoriska kurser i yrkesorientering och presentationsteknik förekommer i flera kandidatprogram. I kursplanerna till dessa finns kursmål som bland annat anger att studenten efter avslutad kurs ska ha insikt i olika yrkesmässiga aspekter av konstnärsyrket.

På Uppsala universitet har Riksrevisionen granskat utbildningsplaner för 4 av 50 kandidatprogram. Även om urvalet är mycket begränsat visar genomgången att det finns skillnader i hur tydligt kursmålen kopplar utbildningarnas innehåll till studenternas framtida arbetsmarknad.

På Luleå tekniska universitet används inom samtliga utbildningsprogram en målmatris i vilken enskilda kursers kursmål sorteras in och graderas. För att få en översiktsbild av ett program kan målmatrisen skrivas ut i form av ett spindeldiagram som tydliggör vilka styrkor och svagheter programmet har till exempel när det gäller dess arbetslivsanknytning och vilka åtgärder som behöver vidtas för att kursmålen ska uppnås.

Av Riksrevisionens fallstudier framgår att lärosätenas arbete med att revidera samtliga kurs- och utbildningsplaner och införa nya kursmål har varit ett omfattande och tidsödande arbete som har genomförts på kort tid. Många lärare och ledningsansvariga som Riksrevisionen intervjuat

⁴⁶ Se de fyra fallstudierapporterna för respektive lärosäte.

framhåller att mycket arbete fortfarande återstår. Det finns även indikationer på att kursmålen i vissa fall ännu inte är styrande för undervisning och examination på det sätt som är avsikten. Detta har bland annat framförts i samband med Riksrevisionens intervjuer med studentföreträdare på de fyra lärosäten som har granskats i särskild ordning.

3.3.4 *Lärare på universitet och högskolor*

Enligt högskolelagen ska staten som huvudman anordna högskolor för utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet.⁴⁷

Av högskolelag och förordning framgår att lärare inom utbildning och forskning ska samverka med det omgivande samhället. I högskoleförordningen anges att denna förmåga är en av de bedömningsgrunder som ska beaktas vid anställning av lärare.⁴⁸

Enligt högskolelagen hör det till en lärares uppgifter att följa utvecklingen inom det egna ämnesområdet och den samhällsutveckling i övrigt som har betydelse för lärarens arbete vid högskolan.⁴⁹ Av högskolelagen framgår vidare att lärosätena även får anställa adjungerade lärare (professorer, lektorer och adjunkter) samt gäst- och timplärare.⁵⁰

Riksrevisionens operationalisering

- Lärare bör i undervisningen inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå samverka med det omgivande samhället.

Riksrevisionens iakttagelser

Av Riksrevisionens fallstudier framgår att det ofta är upp till den enskilde kurs- eller programansvarige läraren att avgöra om och på vilket sätt olika moment ska arbetslivsanknytas. Även om det på lärosätena finns eldsjäljar som driver dessa frågor, bedrivs det sällan något systematiskt arbete på fakultets- eller lärosätesövergripande nivå för att öka det interna och externa kunskaps- och erfarenhetsutbytet kring frågor om arbetslivsanknytning i utbildningen och studenternas anställningsbarhet.

Av Riksrevisionens fallstudier framgår att det finns skillnader avseende vilka insatser som vidtas och vilket stöd för dessa som finns hos lärare och ledning på olika nivåer. Vidare framgår att intresse och förståelse för frågor om anställningsbarhet hos institutionsledningen eller motsvarande har betydelse för om kurser och utbildningsprogram arbetslivsanknyts.

⁴⁷ 1 kap. 2 § 1 högskolelagen (1992:1434).

⁴⁸ 4 kap. 15 § högskoleförordningen (1993:100).

⁴⁹ 3 kap. 1 § högskolelagen (1992:1434).

⁵⁰ 4 kap. 1 § högskolelagen (1992:1434).

Även programansvariga lärare har en viktig roll för att säkerställa arbetslivsanknytningen i utbildningen.

Av fallstudierna framgår olika exempel på insatser för att öka utbildningens arbetslivsanknytning. Ett sådant är Konstfacks beslut att flertalet lärare ska dela sin tid mellan att undervisa och att vara yrkesverksamma. Ett annat är Uppsala universitets pedagogiska pris 2009 med särskilt fokus på arbetslivsanknytning. Generellt förefaller dock förhållandevis få lärare ha erfarenheter från arbetslivet utanför akademien. Flera av de lärare som Riksrevisionen intervjuat har även framhållit att sådan erfarenhet inte anses som särskilt meriterande.

En indikation på rörligheten mellan akademien och det övriga arbetslivet är förekomsten av gäst- och timplärare på lärosätena. Registeruppgifter från Högskoleverket visar att andelen gäst- och timplärare endast uppgår till 1,5 procent av all undervisande och forskande personal.⁵¹ Samtidigt finns det stora variationer mellan olika lärosäten. Högst andel har Högskolan i Skövde med drygt 22 procent, medan det finns flera lärosäten som inte har en enda gäst- eller timplärare.

Uppgifter om adjungerade lärare som Högskoleverket tagit fram visar att även dessa är förhållandevis få inom akademien. De utgör, sett till antalet, drygt 5 procent av den undervisande och forskande personalen. Omräknat till helårspersoner blir dock andel lägre eftersom det handlar om deltidsanställningar. Hälften av de adjungerade lärarna finns inom ämnesområdet medicin och 20 procent inom teknikvetenskap.⁵² Enligt Högskoleverket är adjungerade lärare (och företagsdoktorander) ”mycket goda exempel på hur lärosätenas samverkan med det omgivande samhället kan se ut”.⁵³

3.3.5 Studie- och yrkesvägledning

Enligt högskoleförordningen ska studenter ges tillgång till studievägledning och yrkesorientering.⁵⁴ Däremot saknas tydliga krav på att lärosätena ska erbjuda vägledning när det gäller yrken och framtida karriär på arbetsmarknaden. Vidare ska universitet och högskolor från och med den 1 juli 2010 ansvara för uppgifter av studiesocial karaktär som stöder studenterna i deras studiesituation eller underlättar övergången till arbetslivet.⁵⁵

---

⁵¹ Högskoleverket 2009, *Universitet & högskolor. Högskoleverkets årsrapport 2009* (Rapport 2009:12 R), s. 138 – 139. Undersökningen avser antalet helårspersoner anställda som gäst- och timplärare (exklusive doktorandanställda) i oktober 2008.

⁵² Ibid. s. 85.

⁵³ Ibid. s. 108.

⁵⁴ 6 kap. 3 § högskoleförordningen (1993:100).

⁵⁵ 1 kap. 11 § högskoleförordningen (1993:100).

I budgetpropositionen för 2008 skriver regeringen att studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet är nödvändig för att tillgodose individens och arbetsmarknadens behov och att en bra matchning mellan utbildning och arbetsmarknad är en viktig förutsättning för regeringens politik för tillväxt och sysselsättning. Lärosätena skulle i samband med årsredovisningen för 2008 återrapportera vad som gjorts på området. Regeringen betonade samtidigt att den var beredd att vidta ytterligare åtgärder om det visar sig att de skärpta kraven på studie- och yrkesvägledning inte gett tillräckligt resultat.⁵⁶ Regeringen har även framhållit vikten av att lärosätenas studie- och yrkesvägledning är effektiv, såväl inför som under studierna.⁵⁷

Regeringen har i en proposition (2008/09:199) inom skolområdet föreslagit att begreppet studie- och yrkesorientering ska bytas ut mot studie- och yrkesvägledning i skollagen. Skolverket har även på regeringens uppdrag tagit fram allmänna råd om studie- och yrkesvägledning. Syftet med detta är att bidra till att förbättra studie- och yrkesvägledningen så att verksamheten blir likvärdig och av hög kvalitet i hela landet, samt att ungdomar får saklig information om både utbildningsvägar och utsikter på arbetsmarknaden.⁵⁸ Ett annat syfte med ändringen var, enligt regeringen, att få en terminologi som överensstämmer med högskoleförordningen, där den aktuella yrkesexamen på området heter studie- och yrkesvägledarexamen (enligt bilaga 2 till högskoleförordningen).⁵⁹

Riksrevisionens operationaliseringar

- Studenter i samtliga utbildningsprogram bör ha tillgång till ändamålsenlig vägledning när det gäller yrke och karriär.

Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen ger i högskoleförordningen ingen vägledning om vad som avses med begreppet yrkesorientering. Enligt företrädare för Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) som Riksrevisionen har intervjuat avses med yrkesorientering dels den vägledning som sker under utbildningen i val som syftar till ett särskilt yrke, dels den vägledning som mer direkt handlar om arbetsmarknadens generella krav. Högskoleverket har i en utvärdering betonat att man ser karriärvägledning som någonting bredare än den verksamhet som bedrivs som en del av lärosätenas studievägledning eller vid ett arbetslivscenter.

Riksrevisionens enkätundersökning visar att en majoritet av lärosätena har såväl studie- som karriärvägledning på central nivå. Endast ett lärosäte med allmän inriktning saknar helt karriärvägledning, samtidigt som

⁵⁶ Prop. 2007/08:1, utg.omr. 16, s. 123.

⁵⁷ Ibid. s. 99.

⁵⁸ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 16, s. 53.

⁵⁹ Ibid. s. 153.

ingen av de konstnärliga högskolorna har studie- och karriärvägledning på central nivå. Därutöver är det flera lärosäten som har ett arbetslivs- eller karriärcenter dit såväl studenter som arbetsgivare kan vända sig för att få kontakt med varandra. Det gäller för till exempel tre av fyra av Riksrevisionens fallstudielärosäten. Kännedomen om dessa varierar dock bland de studenter, lärare och avnämare som Riksrevisionen har intervjuat. Vidare framgår att dessa centrum, den centrala studie- och karriärvägledningen, och studentkårerna har en delvis överlappande verksamhet. De erbjuder ofta liknande stöd i form av till exempel cv-skrivande, seminarier med mera. Studenter, studentkårsföreträdare och vägledare som Riksrevisionen har intervjuat har framfört att det ibland förekommer en konkurrenssituation och en oklar arbets- och ansvarsfördelning mellan de olika aktörerna.

Studenterna själva har ett stort intresse och engagemang för frågor om anställningsbarhet. Det är vanligt att studentkårer anordnar arbetsmarknads- och/eller branschdagar för studenter och arbetsliv, och många studentföreningar är aktiva med samverkansaktiviteter.

Riksrevisionens granskning visar att omfattningen av studie- och karriärvägledning på central nivå på lärosätena varierar från 0 till fler än 10 årsarbetskrafter. En del lärosäten har en central studie- och karriärvägledning medan andra har decentraliserat den eller har både och. Många lärosäten har kombinerad studie- och karriärvägledning medan några har separerat de båda funktionerna från varandra. Vägledning ges ofta även på institutions- och programnivå. Studentkårsföreträdare som Riksrevisionen har intervjuat har påtalat att det finns brister i hur vägledningen bedrivs och vilka studenter som får tillgång till den. En undersökning från Uppsala universitet visar att resurserna för studie- och karriärvägledning på institutionsnivå varierar från en person på heltid till 2 procent av en heltid.⁶⁰

Granskningen visar att lärosätenas ambitionsnivå när det gäller yrkes- och karriärvägledning varierar både i omfattning och i inriktning. Yrkes- och karriärvägledning är, till skillnad från studievägledning, inte lika tydligt reglerat i högskoleförordningen. Det ger lärosätena utrymme för olika tolkningar av innebörden av detta ansvar.

3.3.6 Lokal dimensionering

I regleringsbrev för universitet och högskolor för 2007 och 2008 finns målet att den högre utbildningen ska svara mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov.⁶¹ I regleringsbrevet för 2009 finns ett mål

⁶⁰ Se fallstudierapport för Uppsala universitet, avsnitt 4.1.

⁶¹ Regleringsbrev för budgetåren 2007 och 2008 avseende universitet och högskolor m.m.

om att lärosätena vart fjärde år ska redovisa och kommentera förändringar i utbildningsutbudet med särskilt avseende på såväl studenternas som arbetsmarknadens efterfrågan på lärosätets utbildningar.⁶² Ett av kriterierna för den senaste åiterrapporteringen av detta, i årsredovisningen för 2007, var hur lärosätena har utformat sina utbildningar i samverkan med arbetslivet för att tillgodose såväl studenternas efterfrågan som arbetsmarknadens behov.⁶³ Riksdagens utbildningsutskott har även uttalat att det är lärosätenas ansvar att inom ramen för de anslag som statsmakterna tilldelar dem beakta arbetsmarknadens behov.⁶⁴

Riksrevisionens operationalisering

- Studenternas anställningsbarhet bör bedömas när utbildningar inrättas, revideras och avvecklas.

Riksrevisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens enkätundersökning har de flesta lärosäten fastställt kriterier för att inrätta utbildningar medan det är mindre vanligt med kriterier för nedläggning av en utbildning. Som regel brukar något av kriterierna för att inrätta en utbildning avse studenternas anställningsbarhet. Beslut att inrätta eller avveckla en utbildning fattas vanligtvis av rektor eller högskolestyrelse. Det förekommer också att fakultetsnämnder eller motsvarande fattar sådana beslut. När en utbildning ska inrättas eller revideras inhämtas ofta synpunkter från avnämare för att kunna bedöma arbetsmarknadens behov.

3.3.7 *Arbetsmarknadsrelaterad information till blivande studenter*

Enligt högskoleförordningen ska högskolan se till att den som avser att påbörja en utbildning har tillgång till den information om utbildningen som behövs.⁶⁵

I regleringsbrevet för universitet och högskolor för 2009 finns ett mål om breddad rekrytering där information och vägledning om utbildningsvägar vid lärosätet och om framtida möjligheter på arbetsmarknaden för olika utbildningar vid lärosätet ska förbättras.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2008 betonat att sökande till högskolan måste kunna ställa höga krav på information om utbildningars innehåll och arbetsmarknad, eftersom det innebär en stor investering i både

⁶² Regleringsbrev för budgetåret 2009 avseende universitet och högskolor m.m. Nästa åiterrapportering ska ske i årsredovisningen för 2011.

⁶³ Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende universitet och högskolor m.m.

⁶⁴ Utbildningsutskottets betänkande 2007/08:UbU1, s. 39.

⁶⁵ 6 kap. 3 § högskoleförordningen (1993:100).

tid och pengar för såväl individen som samhället att studera på högskolan.⁶⁶ Regeringen har i budgetpropositionerna för 2009 och 2010 betonat behovet av saklig information om både utbildningsvägar och utsikter på arbetsmarknaden.⁶⁷

Riksrevisionens operationalisering

- Universitet och högskolor bör tillhandahålla saklig och kvalitetssäkrad information om utbildningarnas arbetslivsanknytning och framtida arbetsmarknad.

Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionen har inom ramen för granskningen undersökt ett urval högskoleutbildningar med avseende på den arbetsmarknadsrelaterade information som finns tillgänglig om dessa på studentportalen studera.nu. Undersökningen bygger på sex typstudenter som antas vara intresserade av olika utbildningsprogram och fristående kurser.⁶⁸ De ställer fem arbetsmarknadsrelaterade frågor. Dessa är:

1. Vilken arbetsmarknad ger utbildningen tillgång till?
2. Hur ser arbetsmarknadsutsikterna ut idag och i framtiden?
3. Vilka kompetenser med relevans för arbetslivet kommer jag att utveckla under utbildningen?
4. Vilka kontakter får jag med arbetslivet under utbildningen?
5. Kan jag kontrollera informationen? Finns det t.ex. källhänvisningar?

Undersökningen visar att lärosätenas utbud av information varierar stort mellan olika utbildningsområden, utbildningsprogram och typ av arbetsmarknadsrelaterade frågor. Lärosätena tillhandahåller oftare information om vilken arbetsmarknad en utbildning ger tillgång till (94 procent av de undersökta utbildningsprogrammen och fristående kurserna) än vilka kompetenser med relevans för arbetslivet som studenten kommer att utveckla under utbildningen (33 procent).

När det gäller vilka kontakter en student får med arbetslivet under utbildningen ger lärosätena information om detta i 67 procent av de undersökta utbildningsprogrammen och fristående kurserna.

För utbildningsprogram generellt visar undersökningen att studenterna inte får något svar på drygt hälften av sina arbetsmarknadsrelaterade frågor, medan endast en fjärdedel av frågorna besvaras på ett utförligt och

⁶⁶ Prop. 2007/08:1, utg.omr. 16, s. 123.

⁶⁷ Prop. 2008/09:1, utg.omr. 16, s. 110 och prop. 2009/10:1, utg.omr. 16, s. 53.

⁶⁸ Studera.nu är Högskoleverkets och Verket för Högskoleservices portal för information om högskoleutbildningar. Sammanlagt har information om 115 utbildningsprogram och 89 fristående kurser från 31 lärosäten analyserats och kategoriserats. Se Riksrevisionens delrapport *Kommer jag att få jobb?* om arbetsmarknadsrelaterad information till blivande studenter.

specifikt sätt. Informationen om fristående kurser ger ytterst sällan svar på studenternas frågor (endast 1 – 2 procent besvaras). Det är även vanligare att en student som vill studera till exempelvis civilingenjör får relevant arbetsmarknadsinformation än den som är intresserad av till exempel historia eller litteraturvetenskap.

Av undersökningen framgår vidare att det även finns betydande skillnader mellan olika lärosäten när det gäller att presentera arbetsmarknadsrelaterad information om sina utbildningsprogram. Den lärosätessjämförelse som görs i undersökningen indikerar att vissa lärosäten håller en högre och jämnare nivå än andra. Luleå tekniska universitet är ett exempel på detta då informationsmängden för varje granskat program är relativt omfattande och på en jämn nivå trots att programmen finns inom utbildningsområden med både bättre och sämre förutsättningar på arbetsmarknaden.

3.3.8 *Sammanfattande iakttagelser*

Det finns stora skillnader mellan olika utbildningsprogram när det gäller i vilken utsträckning dessa arbetslivsanknyts. Av Riksrevisionens fallstudier framgår att det finns exempel på utbildningsprogram och institutioner som har rutiner för att säkerställa utbildningarnas arbetslivsanknytning och arbetsmarknadsrelevans. Men enligt Riksrevisionens bedömning finns det ett generellt behov för lärosätena att utveckla och systematisera sitt arbete i detta avseende.

Riksrevisionens granskning visar också att lärosätena behöver se över och kvalitetssäkra den arbetsmarknadsrelaterade information som blivande studenter får tillgång till.

3.4 **Lärosätenas styrning och uppföljning**

Med utgångspunkt i högskolelagen och högskoleförordningen presenteras i detta avsnitt de bedömningsgrunder som Riksrevisionen anser är tillämpbara för lärosätetsledningarna när det gäller styrning och uppföljning av lärosätenas insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Vidare redovisas Riksrevisionens operationalisering av bedömningsgrunderna samt iakttagelser som rör såväl uppställda mål och strategier som arbets- och ansvarsfördelning inom lärosätets organisation. I sammanhanget redovisas även hur synpunkter från studenter och avnämare tas till vara och hur lärosätet följer upp olika insatser som syftar till att främja studenternas anställningsbarhet.

3.4.1 Mål och strategier för studenternas anställningsbarhet

Regeringen har ställt krav på att samtliga lärosäten ska ta fram en forsknings- och utbildningsstrategi för perioden 2009–2012. När det gäller utbildning ska strategin ta hänsyn till studenternas och arbetsmarknadens efterfrågan på olika utbildningar. Den ska också innehålla en redovisning av lärosätets samverkan med bland annat näringslivet.⁶⁹

Enligt Riksrevisionens mening är det viktigt att mål och strategier förankras i organisationen och följs upp, annars är risken betydande att de inte får någon inverkan på verksamheten.

Riksrevisionens operationalisering

- Det bör finnas övergripande mål för studenternas anställningsbarhet samt strategier/handlingsplaner för hur de ska uppnås. Målen och strategierna bör förankras inom lärosätet och implementeringen följas upp.

Riksrevisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens enkät har 28 lärosäten övergripande mål och strategier för studenternas anställningsbarhet. Det motsvarar ungefär tre fjärdedelar av de 39 lärosäten som svarat på frågan. Av de lärosäten som har mål om studenternas anställningsbarhet är det dock bara hälften som följer upp hur man inom lärosätet arbetar för att målen ska uppnås.

Regionala högskolor har i högre utsträckning än andra lärosäten mål och strategier för studenternas anställningsbarhet. Det omvända gäller för högskolor med konstnärlig inriktning. Enligt enkätsvaren försöker lärosätesledningarna som regel aktivt att förankra lärosätets mål och strategier.

Tre av fyra fallstudielärosäten har tydliga mål och strategier för studenternas anställningsbarhet. Om än i något varierande utsträckning har lärosätena också i huvudsak övergripande handlingsplaner med relevans för studenternas anställningsbarhet. Respektive lärosätesledning har vidtagit aktiva åtgärder för att förankra målen och strategierna. Enligt vad som framkommit under fallstudierna finns emellertid brister när det gäller ledningens uppföljning av lärosätets mål och strategier avseende studenternas anställningsbarhet.

Av Riksrevisionens fallstudier framgår att lärosätena i sin verksamhetsplanering på en övergripande nivå som regel knyter an till studenternas anställningsbarhet. Däremot ges sällan några konkreta uppdrag eller återrapporteringskrav om detta till underliggande nivåer.

⁶⁹ Regeringsbeslut 2007-03-15; U2007/2147/UH.

3.4.2 Uppföljning av egna insatser

Regeringen betonar starkt lärosätenas autonomi. Den politiska detaljstyrningen av verksamhet och organisation ska minska medan lärosätenas frihet och självbestämmande ska öka. Samtidigt konstaterar regeringen att ökad autonomi väcker frågor om hur kvaliteten ska kontrolleras. När lärosätena får ett ökat ansvar för kvalitetsutveckling har staten samtidigt ett legitimt intresse att försäkra sig om att offentliga medel används på ett effektivt sätt och att verksamheten håller hög kvalitet.⁷⁰

I förarbetena till 1993 års högskolereform betonade regeringen att den eftersträvade friheten för universitet och högskolor ställer ökade krav på uppföljning och utvärdering av såväl forskning som utbildning. Vidare anfördes att universitet och högskolor har ett självklart intresse av att utforma ett internt fungerande system för uppföljning respektive utvärdering.⁷¹

Enligt högskolelagen ska lärosätets styrelse ha inseende över högskolans alla angelägenheter och svara för att dess uppgifter fullgörs. För ledningen av verksamheten närmast under styrelsen ska varje högskola ha en rektor.⁷²

Högskoleförordningen anger att lärosätets styrelse inför regeringen ansvarar för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt och de förpliktelser som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, att den redovisas på ett tillförlitligt och rättvisande sätt samt att myndigheten hushållar väl med statens medel.

Riksrevisionens operationalisering

- Lärosätet bör systematiskt och regelbundet följa upp sina insatser för att främja studenternas anställningsbarhet och återföra relevant information till ansvariga nivåer.

Riksrevisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens enkät följer de flesta lärosäten upp sina mål och strategier inom ramen för den ordinarie verksamhetsplaneringen eller kvalitetsarbetet. Uppföljningen av mål och strategier sker inte sällan genom att lärosätena vänder sig till avnämare (studenter, alumner och arbetsgivare) eller använder officiell eller egen uppföljningsstatistik. Flera lärosäten lyfter också fram dialogen mellan befattningshavare på olika nivåer inom lärosätet som en viktig källa för att följa upp mål och strategier.

På en del lärosäten har också vissa befattningshavare eller grupper fått i uppdrag att särskilt bevaka frågan om studenternas anställningsbarhet. Enligt enkätsvaren tycks dock uppföljningsinformationen generellt sett

⁷⁰ Prop. 2009/10:1, utg.omr. 16, s.121.

⁷¹ Frihet för kvalitet (prop. 1992/93:1), s. 65.

⁷² 2 kap. 2 och 3 §§ högskolelagen (1992:1434).

endast i begränsad omfattning avse lärosätets egna prestationer för att främja studenternas anställningsbarhet.

Enligt Riksrevisionens enkät ingår studenternas anställningsbarhet som en integrerad del i kvalitetsarbetet för minst en tredjedel av lärosätena. De allra flesta lärosäten anger att fakultetsnämnden eller motsvarande har ett ansvar för studenternas anställningsbarhet. Cirka 15 lärosäten framhåller att det finns en ansvarskedja där ansvaret för studenternas anställningsbarhet är fördelat på flera nivåer – över såväl som under fakultetsnivån (motsvarande). Ungefär lika många lärosäten anger att ansvaret ligger på fakultetsnivå och därunder och nämner vare sig ledning eller styrelse i sina svar.

När det gäller hur lärosätetsledningen följer upp att innehållet och genomförandet i olika utbildningar svarar mot arbetsmarknadens behov, svarar de flesta lärosäten att detta sker genom alumni- och/eller arbetsgivarkontakter, styrelserepresentation och gästlärare med mera. Inte något lärosäte uppgav att ledningen får information från underliggande nivåer om vilka insatser/prestationer som genomförs för att arbetslivsanknyta utbildningen.

Bilden från Riksrevisionens fallstudier är att underliggande nivåer sällan avkrävs eller lämnar information om sina insatser för att öka studenternas anställningsbarhet, till exempel att arbetslivsanknyta utbildningen på olika sätt.

3.4.3 Uppföljning av tidigare studenter

I regleringsbrevet för universitet och högskolor för 2009 finns ett mål om att lärosätena ska samverka med Högskoleverket för att utveckla uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden efter examen.⁷³

Riksrevisionens operationalisering

- Lärosätena bör genomföra systematiska uppföljningar av sina tidigare studenter.

Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionens granskning visar att tre av fyra lärosäten (29 av 39) genomför uppföljningar på central nivå av hur det har gått för deras examinerade studenter. Flera lärosäten genomför även uppföljningar på fakultets- och/eller institutionsnivå. Ett fåtal lärosäten gör uppföljningar årligen eller vartannat år. Det vanligaste är att de görs vart tredje år.

Alumnstudier är en förhållandevis ny företeelse. Flertalet av de lärosäten som genomför uppföljningar på central nivå har, med några

⁷³ Regleringsbrev för budgetåret 2009 avseende universitet och högskolor m.m.

få undantag, genomfört dessa under den senaste tioårsperioden. Informationen från uppföljningarna används på olika sätt. Det kan handla om underlag för beslut om utveckling, revidering och avveckling av kurser och utbildningsprogram, information i lärosätenas interna och externa kommunikation, samt i marknadsföring och rekrytering av studenter. Lärosäten genomför även uppföljningar som underlag och självvärdering inför Högskoleverkets kvalitetsbedömningar.

Av Riksrevisionens fyra fallstudielärosäten är det endast Uppsala universitet som gör systematiska uppföljningar av hur det har gått för deras studenter efter examen. Konstfack har under senare år genomfört två mer omfattande alumnstudier medan Högskolan Kristianstad och Luleå tekniska universitet inte genomför några systematiska uppföljningar.

3.4.4 *Synpunkter från studenter och avnämare*

Universitet och högskolor ska, enligt högskolelagen, samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.⁷⁴ Högskoleverket har konstaterat att lärosätenas samverkansuppgift består av tre delar. En av dessa är samverkan för bättre utbildning, det vill säga lärosätenas dialog med det omgivande samhället kring utbildningens innehåll och dimensionering samt studenternas omvärldskontakter i utbildningen.⁷⁵

Enligt högskolelagen är kvalitetsarbetet en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenter, och högskolorna ska verka för att studenterna tar aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen.⁷⁶

Enligt högskoleförordningen ska högskolan ge de studenter som deltar i eller har avslutat en kurs en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering som anordnas av högskolan.⁷⁷ Högskolan ska sammanställa kursvärderingarna samt informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten ska hållas tillgängliga för studenterna.

Riksrevisionens operationalisering

- Lärosätena bör säkerställa att studenter och avnämare på ett systematiskt sätt har möjlighet att lämna synpunkter på utbildningens innehåll och arbetslivsanknytning.

⁷⁴ 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434).

⁷⁵ Högskoleverket 2008, *Högskolan samverkar vidare. Utvecklingen 2004 – 07 (Rapport 2008:10 R)*, s. 7.

⁷⁶ 1 kap. 4 och 4a §§ högskolelagen (1992:1434). I högskolelagen avses med högskolor både universitet och högskolor om inte något annat anges (1 §).

⁷⁷ 1 kap. 14 § högskoleförordningen (1993:100).

Riksrevisionens iakttagelser

Det är vanligt att samverka med det omgivande samhället på många lärosäten sker genom att arbetslivsföreträdare finns representerade i utbildningarnas programråd, utbildningsråd och branschråd. Deras uppgift kan vara att granska kurs- och utbildningsplaner för att säkerställa att det finns en arbetslivsanknytning i utbildningen, och att lämna synpunkter på lärosätenas utbildningsutbud, såväl vad gäller innehåll som dimensionering. Externa ledamöter finns även i styrelser och nämnder på olika nivåer. Även studenter är representerade i många styrelser, nämnder och råd.

Av Riksrevisionens fallstudier framgår att vissa utbildningsprogram saknar programråd med extern representation och att det ibland kan vara svårt att rekrytera avnämrföreträdare. I samband med Riksrevisionens intervjuer har det från studenthåll framförts kritik mot att kursvärderingar inte alltid genomförs efter avslutade kurser och att det förekommer att undervisningen inte motsvarar det som står i kursplanerna.

Konstfack är ett av de lärosäten som har med frågor om arbetslivsanknytning i sina kursvärderingar. Där har man även gjort en genomgång av kursplaner för att bland annat fastställa i vilken utsträckning utbildningarna är yrkesförberedande och leder till att studenterna får jobb.

3.4.5 Sammanfattande iakttagelser

Riksrevisionens enkätundersökning visar att tre av fyra lärosäten har övergripande mål och strategier för att främja studenternas anställningsbarhet. Av de lärosäten som har mål om studenternas anställningsbarhet är det dock bara hälften som följer upp hur man inom lärosätet arbetar för att målen ska nås.

Riksrevisionens fallstudier visar att det är ovanligt att ansvariga på olika nivåer ger särskilda uppdrag eller ställer återrapporteringskrav till underliggande nivåer när det gäller insatser för studenternas anställningsbarhet. Återrapporteringen uppåt i organisationen om vilka insatser som vidtas är också begränsad.

Enligt Riksrevisionens enkätundersökning genomför tre av fyra lärosäten alumnpufföljningar. Granskningen pekar dock på variationer när det gäller hur ofta dessa uppföljningar görs och hur de används.

4 Högskoleverket och studenternas anställningsbarhet

Högskoleverket är regeringens myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. I detta kapitel redogörs för verkets ansvar och insatser när det gäller studenternas anställningsbarhet. Utgångspunkt för Riksrevisionens bedömning är Högskoleverkets instruktion⁷⁸ samt relevanta regeringsuppdrag från senare år.

Underlag för iakttagelserna i kapitlet är intervjuer med företrädare för Högskoleverket och verkets rapporter. Dessutom redovisas vissa resultat från den enkätundersökning som Riksrevisionen har ställt till samtliga lärosäten.

4.1 Högskoleverkets insatser

Högskoleverket svarar inom ramen för sin instruktion för insatser som på olika sätt syftar till att främja studenternas anställningsbarhet. Verket redovisar årligen underlag som rör dimensioneringen av den högre utbildningen respektive statistik över studenternas etablering på arbetsmarknaden. Verket genomför också fördjupade studier av olika aspekter på hur den högre utbildningen bedrivs, till exempel hur lärosätena samverkar med det omgivande samhället och hur studenternas tillgång till studie- och karriärvägledning ser ut.

Av betydelse i sammanhanget är den nationella kvalitetssäkring som Högskoleverket svarar för samt verkets uppgift att på nationell nivå stimulera intresset för högre utbildning bland annat genom att stå för information om det samlade utbudet av högre utbildning i Sverige.

4.2 Underlag för lärosätenas planering

I Högskoleverkets regleringsbrev under senare år ingår som ett årligen återkommande uppdrag att verket ska lämna underlag för lärosätenas planering av utbildningsutbud i relation till arbetsmarknadens framtida behov. Underlaget ska beskriva förändringar och trender på

⁷⁸ Förordning (2007:1293) med instruktion för Högskoleverket.

arbetsmarknaden som bör beaktas vid planering och dimensionering av högskoleutbildning.⁷⁹

Riksrevisionens operationalisering

- Högskoleverket bör regelbundet lämna underlag för lärosätenas planering av sitt utbildningsutbud på grundnivå och avancerad nivå i relation till arbetsmarknadens framtida behov.

Riksrevisionens iakttagelser

Högskoleverket har sedan 2004 presenterat prognoser över arbetsmarknadens behov av högskoleutbildade som ett årligen återkommande regeringsuppdrag.

Rapporterna speglar arbetsmarknadens behov av examinerade inom olika utbildningsområden. I den senaste rapporten⁸⁰ pekar Högskoleverkets beräkningar på balans eller tämligen god balans mellan arbetsmarknadens efterfrågan och antalet examinerade när de som nu börjar sin utbildning blir färdiga. För övriga grupper finns, enligt verket, påtagliga risker för över- respektive underskott på examinerade om inga förändringar i dimensioneringen görs.

Enligt intervjuer med företrädare för Utbildningsdepartementet är lärosätena den primära målgruppen för planeringsrapporterna, men underlaget används också inom Regeringskansliet när examensmålen för olika utbildningar ska fastställas. Högskoleverket har hittills inte gjort några systematiska undersökningar av hur lärosätena använder rapporten vid sin utbildningsplanering.

Enligt Riksrevisionens bedömning har Högskoleverket i enlighet med sitt uppdrag redovisat förändringar och trender på arbetsmarknaden som bör beaktas vid planering och dimensionering av högskoleutbildning.

4.3 Studenternas etablering på arbetsmarknaden

I Högskoleverkets regleringsbrev ingår som ett årligen återkommande uppdrag att i samverkan med lärosätena utveckla uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden efter examen.⁸¹ Lärosätena ska, enligt regleringsbrev för universitet och högskolor, samverka med Högskoleverket i detta arbete.⁸²

⁷⁹ Regleringsbrev för budgetåren 2008 och 2009 avseende Högskoleverket.

⁸⁰ Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden. Ett planeringsunderlag inför läsåret 2009/10 (Rapport 2009:5 R).

⁸¹ Regleringsbrev för budgetåren 2008 och 2009 avseende Högskoleverket.

⁸² Regleringsbrev för budgetåren 2008 och 2009 avseende universitet och högskolor m.m.

Riksrevisionens operationalisering

- Högskoleverket bör i samverkan med samtliga lärosäten utveckla uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden.

Riksrevisionens iakttagelser

Högskoleverket har hittills publicerat fem rapporter med statistik över studenternas etablering på arbetsmarknaden. Den första avsåg studenter som examinerats läsåren 1999/2000 och 2000/2001.⁸³ Statistiken togs ursprungligen fram på verkets eget initiativ men är sedan 2008 resultatet av ett årligen återkommande regeringsuppdrag.

Av den rapport som redovisades 2008⁸⁴ framgår att 73 procent av dem som examinerades från grundläggande högskoleutbildning under läsåret 2004/05 hade etablerat sig på den svenska arbetsmarknaden 2006.⁸⁵ Samtidigt är skillnaderna stora mellan olika examensgrupper. Medan läkare, civilingenjörer och sjuksköterskor har en hög etableringsgrad, har endast 40 – 60 procent av examinerade humanister, samhällsvetare och naturvetare med generell examen etablerat sig på arbetsmarknaden ett till ett och ett halvt år efter examen. Även examinerade från konstnärliga utbildningar har en låg etableringsgrad.

Högskoleverkets rapport visar att det även finns skillnader mellan olika lärosäten.⁸⁶ Av lärosäten med allmän inriktning hamnar Uppsala universitet högst med 75,7 procent och Högskolan i Kalmar lägst med 62,3 procent. Vid en jämförelse av denna grupp lärosätens jämförelsetal hamnar i stället Stockholms universitet (1,06) och Södertörns högskola (1,06) högst medan Luleå tekniska universitet hamnar lägst (0,84).⁸⁷ Samtidigt gäller att lärosäten som ligger relativt högt i etableringsgrad när det gäller en examenskategori kan ligga lågt när det gäller en annan.

Enligt Högskoleverkets bedömning har relationen mellan utbildningarnas dimensionering och den lokala arbetsmarknaden större effekt på lärosätens jämförelsetal än lärosätens arbete med att underlätta och stimulera studenternas övergång från studier till arbete. I rapporten betonas dock att det senare är svårt att mäta.⁸⁸ Vidare bedöms

⁸³ Den senaste rapporten (Rapport 2009:28 R) avser studenter som examinerats läsåret 2005/06.

⁸⁴ *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2004/05* (Rapport 2008:35 R).

⁸⁵ En ökning med 2 procentenheter jämfört med 2005. Andelen var 75 procent för män och 72 procent för kvinnor. Uppdaterade siffror i verkets årsrapport för 2009 visar att graden av etablerade 2007 ökade till 78 procent, den högsta sedan 2003.

⁸⁶ Skillnaden i etableringstal bland samtliga 34 lärosäten som ingår i undersökningen är drygt 27 procentenheter. Uppgifter redovisas inte för lärosäten med färre än 25 examinerade.

⁸⁷ Andelen etablerade på arbetsmarknaden i förhållande till standardvärdet. Ett jämförelsetal över ett betyder att utfallet för lärosätet är bättre än förväntat i relation till riksgenomsnittet, medan ett jämförelsetal under ett betyder att utfallet är sämre. Ibid. s. 32.

⁸⁸ Ibid. s. 35.

utbildningsmixen vid lärosätet och utbildningsvolymen relativt den lokala arbetsmarknaden på orten vara avgörande för studenternas etablering.⁸⁹

Högskoleverket har i etableringsrapporterna hittills inte undersökt kvantitativa samband, det vill säga bakomliggande faktorer som kan förklara skillnader i etableringsstatistiken. Enligt sitt regleringsbrev ska Högskoleverket i samverkan med lärosätena utveckla uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden. En form för detta är Högskoleverkets Rådgivande grupp för statistik och uppföljning där verket regelbundet samlar företrädare för lärosätena och SCB. I maj 2008 anordnades dessutom en så kallad återföringskonferens.⁹⁰ Enligt företrädare för verket som Riksrevisionen intervjuat har man inte tolkat regleringsbrevet som att samverkan ska ske med alla lärosäten.

I den enkätundersökning som Riksrevisionen inom ramen för sin granskning har riktat till lärosätena ställdes bland annat frågor om Högskoleverkets uppdrag att samverka kring uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden. Drygt hälften av lärosätena sade sig inte ha märkt av någon sådan samverkan. Samtidigt framförde många lärosäten att nuvarande etableringsstatistik inte ger en rättvisande bild av de egna studenternas anställningsbarhet. Orsaker till detta är bl.a. att studenter som har dubbla examina, som får stipendier eller arbete utomlands, eller som blir egenföretagare med låga inkomster inte syns i statistiken, vilket påverkar lärosätenas generella etableringsgrad. Företrädare för Högskoleverket betonar dock att syftet med etableringsstatistiken inte är att ta fram något entydigt mått på studenternas anställningsbarhet. Vidare är företrädare för verket medvetna om att den valda definitionen av etablerad på arbetsmarknaden i statistiken i sig är snäv.⁹¹

Enligt Riksrevisionens mening har Högskoleverket utvecklat sin statistik av de examinerade studenternas etablering på arbetsmarknaden. Samtidigt kan Riksrevisionen konstatera att Högskoleverket inte samverkar med samtliga lärosäten när det gäller att vidareutveckla denna statistik.

---

⁸⁹ Ibid. s. 31.

⁹⁰ Högskoleverkets årsredovisning för 2008, s. 76.

⁹¹ "[Definitionen] kan kategoriseras som 'en närmast optimal övergång från utbildning till arbete'." Ibid. s. 12.

4.4 Lärosätenas arbete med samverkansuppgiften

Högskoleverket ska enligt sin instruktion följa upp utbildningen, forskningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet inom högskolan med beaktande av verksamhetens roll och sätt att fungera i förhållande till samhällets och arbetslivets utveckling och kompetensbehov.⁹²

Enligt högskolelagen ska universitet och högskolor anordna utbildning och forskning. I uppgifterna ingår att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat kommer till nytta.⁹³ Enligt regeringen är ett syfte med denna samverkansuppgift att utveckla högskolans utbildning och forskning.⁹⁴

Riksrevisionens operationalisering

- Högskoleverket bör inom ramen för sin uppföljning av högskolans utbildning undersöka lärosätenas samverkan med det omgivande samhället.

Riksrevisionens iakttagelser

Högskoleverket har vid två tillfällen följt upp högskolornas samverkan med det omgivande samhället. I den första uppföljningen som gjordes 2004⁹⁵ föreslog verket att högskolans samverkansuppgift kan ses som tre komponenter som på olika sätt är integrerade och stöder varandra:

- samverkan för demokratiutveckling (det vill säga lärosätenas arbete med forskningskommunikation för folkbildning),
- samverkan för kunskapsutveckling och tillväxt (det vill säga lärosätenas medverkan i kunskaps- och innovationssystemet),
- samverkan för bättre utbildning (det vill säga lärosätenas dialog med det omgivande samhället kring utbildningens innehåll och dimensionering samt studenternas omvärldskontakter i utbildningen).

Enligt Högskoleverket var det inte relevant att fortsätta att tala om en ”tredje uppgift”. En slutsats av uppföljningen var att samverkan framstod som ett förhållningssätt integrerat i forskning och utbildning samtidigt som verket lämnade rekommendationer till såväl lärosätena som statsmakterna för hur samverkansarbetet skulle kunna utvecklas ytterligare.

⁹² 4 § punkt 1 förordningen (2007:1293) med instruktion för Högskoleverket.

⁹³ 2 § 1 kap. högskolelagen (1992:1434).

⁹⁴ Prop. 1996/97:1, utg.omr. 16, s. 87.

⁹⁵ *Högskolan samverkar* (2004:38 R) samt *Högskolan samverkar. Goda exempel* (2005:9 R).

År 2008 redovisade Högskoleverket en uppföljning av den tidigare rapporten och drog då slutsatsen att samverkan med det omgivande samhället blivit än mer etablerad och en integrerad del av såväl utbildning som forskning.⁹⁶ Samverkan för bättre utbildning ansåg verket vara den del av samverkansuppgiften som har utvecklats mest. Studenternas omvärldskontakter i utbildningen genom praktik och gästlärare hade ökat, bland annat beroende på Bolognaprocessens fokus på anställningsbarhet och studenternas efterfrågan. I den aktuella rapporten rekommenderade Högskoleverket lärosätena att

- utforma strategier för hur omgivningens synpunkter på utbildningen ska tillvaratas på ett systematiskt sätt och ha en aktiv och medveten process när det gäller revidering och utveckling av nya utbildningar,
- anta den utmaning som följer med Bolognaprocessen och anpassningen till den nya examensstrukturen, nämligen att sammanhängande praktik inte alltid ryms i utbildningarna. I stället för att erbjuda studenterna praktik kan lärosätena använda sig av andra former för studenternas omvärldskontakter, till exempel gästlärare och studiebesök.⁹⁷

Enligt Riksrevisionens bedömning har Högskoleverket i sina båda uppföljningar tagit fram relevant information om samverkan med det omgivande samhället för att utveckla högskoleutbildningen. Högskoleverket har också konkretiserat innebörden i lärosätenas samverkansuppgift.

Som framgått tidigare (kapitel 3) har Riksrevisionen i sin granskning konstaterat brister när det gäller lärosätenas insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Detta talar för att högskolans samverkan med det omgivande samhället bör bli föremål för fortsatt utvärdering.

4.5 Studie- och karriärvägledning inom högskolan

Som framgått ovan ingår det i Högskoleverkets uppdrag att följa upp utbildningen inom högskolan med beaktande av verksamhetens roll och sätt att fungera i förhållande till samhällets och arbetslivets utveckling och kompetens. Vidare ingår det i verkets ansvar för kvalitetssäkring att verket ska främja arbetet vid universitet och högskolor med att förbättra verksamhetens kvalitet.⁹⁸

---

⁹⁶ Högskoleverkets rapport *Högskolan samverkar vidare* (Rapport 2008:10 R).

⁹⁷ Ibid. s. 8–9.

⁹⁸ 5 och 7 §§ förordningen (2007:1293) med instruktion för Högskoleverket.

Kvalitet i högskoleutbildningen är inte enbart en fråga om utbildningens innehåll och genomförande. Av betydelse är även olika stödfunktioner som lärosätena tillhandahåller. Enligt högskoleförordningen ska studenter ges tillgång till studievägledning och yrkesorientering.⁹⁹ Regeringen har betonat att studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet är nödvändig för att tillgodose individens och arbetsmarknadens behov.¹⁰⁰

Riksrevisionens operationalisering

- Inom ramen för sin uppföljning finns det skäl för Högskoleverket att uppmärksamma lärosätenas arbete med att tillhandahålla vägledning för sina studenter.

Riksrevisionens iakttagelser

Högskoleverket har utvärderat högskolornas arbete med studievägledning, karriärvägledning och studenthälsovård.¹⁰¹ I rapporten utvecklas betydelsen för studenterna av karriärvägledning:

- Insatser som riktar sig till presumtiva studenter genom information om arbetsmarknaden och arbetslivet efter en viss utbildning eller examen.
- Karriärvägledning som är integrerad i utbildningen (till exempel verksamhetsförlagd utbildning, projekt- och examensarbeten och studiebesök).
- Karriärvägledning i form av aktiviteter som direkt syftar till att stödja studenter som ska ge sig ut på arbetsmarknaden (till exempel återkoppling på ansökningshandlingar, träningsintervjuer och vägledande samtal, ofta bedrivna av lärosätenas arbetslivscenter).

Karriärvägledning är en relativt ny form av stöd till studenter. Av verkets rapport framgår att hälften av lärosätena erbjöd karriärvägledning 2007, vilket kan jämföras med en tredjedel 2004.

Enligt rapporten utförs lärosätenas arbete med karriärvägledning av många kompetenta och engagerade personer. Samtidigt anser verket att lärosätetsledningarnas engagemang och ansvarstagande behöver öka genom att de aktivt deltar vid utformning av mål och riktlinjer, säkerställer uppföljning, utvärdering och utvecklingsarbete samt tar ställning i fråga om resurser.

---

⁹⁹ 6 kap. 3 § högskoleförordningen (1993:100).

¹⁰⁰ Prop. 2007/08:1, utg.omr. 16, s. 123.

¹⁰¹ Högskoleverket 2007, Studier – karriär – hälsa – en utvärdering av högskolornas arbete med studievägledning, karriärvägledning och studenthälsovård (Rapport 2007:24 R). Högskoleverket 2007, Goda exempel på hur universitet och högskolor arbetar med studievägledning, karriärvägledning och studenthälsovård (Rapport 2007:29 R).

Högskoleverket anser att det i dag bör ställas högre krav på stödet till studenterna, bland annat på grund av ökad konkurrens på arbetsmarknaden, inte minst för nytexaminerade, och Bolognaprocessens fokus på anställningsbarhet.¹⁰² Samtidigt konstateras att det i högskoleförordningen saknas tydliga krav på att lärosätena ska erbjuda karriärvägledning, medan det däremot ställs krav på studievägledning och yrkesorientering.¹⁰³

Högskoleverket pekar i sin rapport på behovet av att utveckla och förändra den vägledning som lärosätena ska tillhandahålla för sina studenter som ett led i att främja studenternas anställningsbarhet.

4.6 Nationell kvalitetssäkring av den högre utbildningen

En central uppgift för Högskoleverket är att svara för nationell kvalitetssäkring av den högre utbildningen. Enligt instruktionen ska verket granska kvaliteten i högskoleutbildning, utvärdera lärosätenas kvalitetsarbete och följa upp resultaten av granskning och utvärdering.¹⁰⁴ Vidare prövar verket ansökningar från lärosäten om examensrätt på grundnivå och på avancerad nivå.¹⁰⁵

Utgångspunkt för verkets kvalitetssäkring är de bestämmelser och ambitioner som statsmakterna lagt fast i högskolelagen. Av lagen framgår att utbildning på grundnivå och avancerad nivå bland annat ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Utifrån högskolelagen har regeringen i examensordningen fastställt mål bland annat avseende färdigheter och förmågor med anknytning till anställningsbarhet. Att utbildningen är arbetslivsanknuten och främjar studenternas anställningsbarhet är således en viktig kvalitetsaspekt för den högre utbildningen.

I Högskoleverkets regleringsbrev anges att verket årligen till Utbildningsdepartementet ska redovisa en sammanfattning och analys av genomförda kvalitetsutvärderingar. I denna ska bland annat redovisas hur användares synpunkter har beaktats i utvärderingarna.¹⁰⁶

---

¹⁰² Ibid. s. 55.

¹⁰³ Ibid. s. 52–53.

¹⁰⁴ 2 § 1 – 3 förordningen (2007:1293) med instruktion för Högskoleverket.

¹⁰⁵ 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434). Från och med 2010-01-01 är det enligt 1 kap. 12 § högskolelagen (1992:1434) Högskoleverket som beslutar om tillstånd att utfärda examina. 6 kap. 25 § högskoleförordningen (1993:100).

¹⁰⁶ Regleringsbrev för Högskoleverket för budgetåret 2009.

Riksrevisionens operationalisering

- Studenternas anställningsbarhet och utbildningarnas arbetslivsanknytning bör ingå i Högskoleverkets kvalitetssäkring av den högre utbildningen.

Riksrevisionens iakttagelser

Enligt företrädare för Högskoleverket har frågor om anställningsbarhet och arbetslivsanknytning inte utgjort något tydligt fokus i kvalitetsutvärderingarna av ämnen och utbildningar eller i granskningarna av lärosätenas kvalitetsarbete under åren 2001–2007. I den utvärderingsomgång som inleddes 2007 var nyckeltal för generella examina och yrkesexamina ett viktigt inslag. Inget av de nyckeltal som användes hade emellertid någon direkt koppling till studenternas anställningsbarhet eller arbetslivsanknytningen i utbildningen.

I den årliga rapporteringen till regeringen rörande kvalitetsutvärderingarna har verket redovisat sammansättningen av verkets bedömargrupper i termer av ämnessakkunniga, studenter och avnämra- eller yrkesföreträdare samt hur detta bidragit till ett avnämarperspektiv på utvärderade utbildningar.¹⁰⁷ I 2009 års rapport saknas dock en redovisning av hur relevanta arbetsgivares och berörda yrkesorganisationers synpunkter har beaktats i Högskoleverkets utvärderingar under året. Dock framgår att 8 av 45 bedömare som Högskoleverket utsåg under 2008 var yrkeslivsföreträdare samt att de deltog i ett antal av utvärderingarna.¹⁰⁸

Högskoleverket erhöll i mars 2009 ett regeringsuppdrag att föreslå ett nytt system för kvalitetsutvärdering av högskoleutbildningar.¹⁰⁹ I september 2009 presenterade Högskoleverket sitt förslag till nytt system för kvalitetsutvärdering.¹¹⁰ I enlighet med regeringens direktiv föreslår Högskoleverket att utvärderingscykeln förkortats från sex till fyra år samt att fokus ska läggas på utbildningarnas resultat snarare än på förutsättningar och processer. Vidare förutser regeringen att utvärderingarna ska kunna ge underlag för statsmakternas beslut om fördelning av resurser till högskolans grundutbildning.¹¹¹ Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

¹⁰⁷ De två senaste i denna serie är Hur har det gått? Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2007 (Rapport 2008:17 R) och Hur har det gått? En sammanställning av Högskoleverkets utvärderingsverksamhet 2008 (Rapport 2009:13 R).

¹⁰⁸ Ibid. s. 11.

¹⁰⁹ Regeringsbeslut U2009/1444/UH.

¹¹⁰ Högskoleverket 2009 Kvalitetsutvärdering för lärande. Högskoleverkets förslag till nya kvalitetsutvärderingar för högskoleutbildningar (Rapport 2009:25 R).

¹¹¹ Ibid. s. 5. Arbetet har bedrivits i samarbete med lärosätena, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Sveriges förenade studentkårer (SFS) och Utbildningsdepartementet.

I rapporten konstaterar verket att Bologna-processen och de nya examensmålen innebär att kompetenser, generiska förmågor och anställningsbarhet och samhällsrelevans har blivit nyckelbegrepp för den högre utbildningen, tillsammans med vetenskaplighet och bildning. I rapporten betonas att en av högskolans främsta uppgifter är att förbereda studenter inför arbetsmarknaden. Verket menar samtidigt att kunskapsutveckling, etik och kultur inte får skiljas från varandra, eftersom den högre utbildningen inte bara ska utbilda yrkesutövare utan också medborgare.

De nya utvärderingarna ska bygga på 2007 års examensordning. Huvudfrågan är om och hur väl utbildningarna säkerställer att studenterna når målen i högskoleförordningens examensbeskrivningar. Grunden för det nya systemet är att kvalitet ska bedömas i termer av lärandemål och examination, läranderesultat samt studenternas erfarenheter och inflytande. Studenternas anställningsbarhet avses ingå i bedömningsgrunderna när det gäller såväl lärandemål och examination som studenternas erfarenheter. I verkets rapport till regeringen framgår dock inte vilka konkreta bedömningskriterier som ska användas i det föreslagna systemet.

I rapporten framhålls att viktiga syften med förslaget bland annat är att utvärderingarna ska kunna bidra med tydlig information till studenterna och stimulera en förbättrad koppling mellan utbildningarna och deras användbarhet för både studenter och arbetsmarknad. En målsättning för de nya kvalitetsutvärderingarna är således att de bland annat ska stimulera den högre utbildningens koppling till arbetsmarknaden.

I den enkätundersökning som Riksrevisionen inom ramen för sin granskning riktad till lärosätena ställdes bland annat frågan om studenternas anställningsbarhet bör fokuseras i Högskoleverkets kvalitetsgranskningar. En majoritet av lärosätena anser att studenternas anställningsbarhet bör vara en av flera kvalitetsindikatorer i Högskoleverkets granskning av kvaliteten i den högre utbildningen.

Sammanfattningsvis visar Riksrevisionens granskning att Högskoleverket inte fokuserat studenternas anställningsbarhet eller utbildningarnas arbetslivsanknytning i sina granskningar av lärosätenas kvalitetsarbete. Detsamma gäller för verkets examensrättsprövningar. Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar har berört frågan om studenternas anställningsbarhet när det gäller yrkesutbildningar men inte när det gäller generella utbildningar.

I Högskoleverkets förslag till nytt kvalitetsutvärderingssystem ges studenternas anställningsbarhet en framträdande plats. Av rapporten till regeringen framgår dock inte vilka konkreta kriterier som ska användas för att bedöma utbildningars kvalitet i termer av studenternas anställningsbarhet.

4.7 Information om högskoleutbildning

Enligt Högskoleverkets instruktion har verket ett ansvar för att stimulera intresset för högskoleutbildning, svara för information om verksamheten och det samlade utbudet av utbildning vid universitet och högskolor samt ge information i syfte att främja en korrekt värdering av svensk högskoleutbildning och svenska högskoleexamina.¹¹²

I verkets regleringsbrev för 2008 konkretiserades detta uppdrag genom ett mål om att tillhandahålla övergripande och neutral information om högskolestudier för att möjliggöra en bred rekrytering till universitet och högskolor.¹¹³

Ett vanligt motiv för högre studier är att studenten vill stärka sin anställningsbarhet. Exempelvis framgår av en enkätundersökning från 2007 som Högskoleverket genomfört att drygt 80 procent av dem som påbörjar högre studier gör det för att förbättra sina möjligheter på arbetsmarknaden.¹¹⁴ För att studenterna ska kunna fatta rationella beslut utifrån denna målsättning krävs, enligt Riksrevisionens mening, att de har tillgång till objektiv information om olika utbildningars koppling till arbetsmarknadens behov.

Riksrevisionens operationalisering

- Högskoleverket bör bidra till att blivande studenter har tillgång till saklig och kvalitetssäkrad information om utbildningars arbetslivsanknytning och framtida arbetsmarknad.

Riksrevisionens iakttagelser

Centralt för Högskoleverkets insats när det gäller informationsuppdraget är webbportalen studera.nu.¹¹⁵ Syftet med den är, enligt Riksrevisionens intervjuer med företrädare för Högskoleverket, att ge en helhetsbild och möjlighet för den studieintresserade att jämföra utbildningar och högskolor. För att förbättra arbetsmarknadsanknytningen på *studera.nu* har verket bland annat inrättat en så kallad *framtidspanel* som var tredje vecka svarar på frågor som berör studier och arbetsmarknad.¹¹⁶

---

¹¹² 9 § förordningen (2007:1293) med instruktion för Högskoleverket.

¹¹³ Regleringsbrev för Högskoleverket för budgetåret 2008.

¹¹⁴ Högskoleverket (2007) *Studentspeglin 2007* (Rapport 2007:20 R).

¹¹⁵ *studera.nu* är Högskoleverkets och VHS:s portal för utbildningsinformation och riktar sig i första hand till presumtiva studenter. I styrgruppen ingår även representanter för SUHF och SFS. Portalen har drygt 300 000 besökare per månad.

¹¹⁶ Panelen består av representanter för bl.a. SFS, SACO, TCO, SKL och Svenskt Näringsliv. Högskoleverkets årsredovisning för 2008, s. 54.

Riksrevisionen har som redovisats i kapitel 3 inom ramen för sin granskning undersökt den arbetsmarknadsrelaterade information som studenterna får via *studera.nu* och *lärosätenas webbplatser*.¹¹⁷ Riksrevisionens undersökning visar att den information som studenterna kan hitta om utbildningars arbetslivsanknytning och framtida arbetsmarknad på lärosätenas webbsidor varierar mellan olika ämnesområden och utbildningsprogram. Exempelvis får den som vill studera till civilingenjör oftare svar på sina frågor än den som är intresserad av till exempel historia eller litteraturvetenskap.

Det är av stor vikt för Högskoleverket att alla uppgifter som läggs ut på *studera.nu* har någon form av kvalitetsstämpel. Verket har av detta skäl avisat förslag om att låta lärosäten lägga in till exempel egna etableringstal på portalen. Verket har tidigare lagt ut studentsammanfattningar av verkets kvalitetsutvärderingar på webbportalen, vilket dock visat sig vara svårt eftersom kvalitetsutvärderingarna i sig, enligt samma företrädare, inte är studentanpassade.

Enligt företrädare för Högskoleverket ingår det inte i verkets informationsuppdrag att ta initiativ till att standardisera och kvalitetssäkra den information som studenterna möter när de länkas vidare från *studera.nu* till lärosätenas webbplatser.

---

¹¹⁷ Undersökningen *Kommer jag att få jobb?* redovisas som bilaga i pdf-format och är tillgänglig på www.riksrevisionen.se.

5 Regeringen och studenternas anställningsbarhet

I detta kapitel redovisas regeringens styrning av universitet och högskolor samt Högskoleverket i perspektiv av de övergripande målen för studenternas anställningsbarhet. Utgångspunkt är det ansvar för regeringen som följer av regeringsformen och lagen om statsbudgeten samt de bestämmelser för den högre utbildningen som lagts fast i högskolelagen. I kapitlet fokuseras framför allt högskolans samverkan med det omgivande samhället, examensmålen för högskoleutbildningen, Högskoleverkets roll och uppgifter samt regeringens rapportering till riksdagen.

5.1 Regeringens ansvar

Regeringen styr riket och är ansvarig inför riksdagen.¹¹⁸ Grundläggande för regeringens styrning av högskolan är högskolelagen (1992:1434). Den beslutades av riksdagen som ett led i 1993 års högskolereform. I högskolelagen har riksdagen angett övergripande bestämmelser för universitet och högskolor (se avsnitt 3.1). Lärosätena ska bland annat formulera kursmål som överensstämmer med examensordningens krav samt bedriva utbildning på grundnivå och avancerad nivå i enlighet med dessa mål.

Inom ramen för högskolelagen har regeringen ansvar och befogenheter att på olika sätt styra universitet och högskolor och andra myndigheter inom högskolesektorn. Ett viktigt styrinstrument för regeringen är att meddela föreskrifter för universitet och högskolor. Det görs i första hand genom högskoleförordningen (1993:100), som i sak motsvarar andra statliga myndigheters instruktion. En viktig uppgift för regeringen är att meddela föreskrifter om examina på grundnivå och avancerad nivå så att de svarar mot de krav som ställs i högskolelagen. Vidare har regeringen möjlighet att inom den årliga styrningen i regleringsbrev ge uttryck för prioriteringar och förtydliganden.

---

¹¹⁸ 1 kap. 6 § regeringsformen.

Enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten är regeringen redovisningsskyldig inför riksdagen. Redovisningen ska ge en rättvisande bild av verksamheten, det ekonomiska resultatet och ställningen samt förvaltning av statens medel och övriga tillgångar.¹¹⁹ Regeringens rapportering till riksdagen bör motsvara de krav på transparent och tillförlitlig information om insatser och utfall som anges i lagen.

5.2 Samverkan med det omgivande samhället

Riksdagen har fastställt att staten som huvudman ska anordna högskolor för utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet. Riksdagen har även fastställt att det i lärosätenas uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet, den så kallade samverkansuppgiften.¹²⁰

Nuvarande bestämmelser om högskolans samverkansuppgift infördes den 1 januari 1997 genom ett förtydligande i högskolelagen.¹²¹ Ändringen föregicks av att regeringen till högskolans två huvuduppgifter utbildning och forskning ville tillföra en tredje uppgift. Med detta avsåg regeringen högskolans samarbete med näringsliv, arbetsgivare, fackliga organisationer och övriga delar av samhället. Regeringen menade att uppgiften borde omfatta¹²²

- spridning av forskningsinformation
- samverkan med det omgivande samhället för att utveckla högskolans utbildning och forskning
- att högskolan ska vara till direkt nytta för allmänheten

Som skäl för regeringens förslag angavs att lärosätenas kontakter med det övriga samhället borde öka och fördjupas och att kraven på lärosätena därför borde skärpas. Vidare gjordes bedömningen att högskolan måste spela en betydligt större roll både som förmedlare av kunskap och som mottagare av erfarenheter och problem utifrån. Som motiv anfördes även att utbildningens inriktning och innehåll skulle utvecklas med mycket god kännedom om de krav, önskemål och kunskaper som finns inom samhälle och näringsliv.

¹¹⁹ 44 – 45 §§ lagen (1996:1059) om statsbudgeten.

¹²⁰ 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434).

¹²¹ Genom lagen (1996:1392) om ändring i högskolelagen (1992:1434) ändrades 1 kap. 2 § (prop. 1996/97:1, utg.omr. 16, bet. 1996/97:UbU1, rskr. 1996/97:100).

¹²² Prop. 1996/97:1, utg.omr. 16, s. 87.

Regeringen betonade att det för det ändamålet är viktigt att utveckla goda former för högskolans kontakter med det omgivande samhället så att dessa kan ske på ett väl strukturerat sätt.¹²³ Regeringen betonade även att uppgiften skulle genomföras inom ramen för högskolans ordinarie resurser. Enligt regeringen underlättar samarbete med det övriga arbetslivet studenternas förberedelser för arbetslivet och förutsättningarna för företagen att rekrytera personer med adekvat utbildning.¹²⁴

I sin beredning av regeringens förslag att tydliggöra samverkansuppgiften konstaterade riksdagens utbildningsutskott att förslaget var angeläget att genomföra, eftersom det dittills inte funnits någon uppgift som uttryckligen föreskrev samverkan med övriga samhällssektorer.¹²⁵ Några år senare noterade utskottet att regeringen i propositioner och regleringsbrev i stället för "högskolans tredje uppgift" använder benämningen "samverkan med det omgivande samhället".

Som tidigare nämnts (avsnitt 4.4) har Högskoleverket föreslagit att samverkansuppgiften kan ses som tre komponenter. En av dessa är samverkan för bättre utbildning, det vill säga lärosätenas dialog med det omgivande samhället kring utbildningens innehåll och dimensionering samt studenternas omvärldskontakter i utbildningen.

Riksrevisionens operationalisering

- Regeringen bör främja lärosätenas dialog med det omgivande samhället kring utbildningens innehåll och dimensionering samt studenternas omvärldskontakter i utbildningen.

Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen har uppdragit åt lärosätena att vart fjärde år, med början 2003, redovisa hur de samverkar med det omgivande samhället.¹²⁶

I årsredovisningen för 2007 skulle lärosätena bland annat återrapporera hur de har utformat sina utbildningar i samverkan med arbetslivet för att tillgodose såväl studenternas efterfrågan som arbetsmarknadens behov.

Riksrevisionens genomgång av lärosätenas årsredovisningar för 2007 visar att det finns betydande variationer i omfattningen och konkretiseringen av deras redovisning om samverkan med arbetslivet. Företrädare för Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) som Riksrevisionen har intervjuat instämmer i detta och menar att det är svårt att göra jämförelser mellan olika lärosäten.

¹²³ Prop. 1996/97:1, utg.omr. 16, s. 47.

¹²⁴ Prop. 1996/97:1, utg.omr. 16, s. 88.

¹²⁵ Utbildningsutskottets betänkande 1996/97:UbU1.

¹²⁶ Regleringsbrev för budgetåren 2003 och 2007 avseende universitet och högskolor m.m.

Högskoleverket har på eget initiativ i rapporter från 2004 respektive 2008 följt upp lärosätenas samverkan med det omgivande samhället. Uppföljningarna visar att samverkan har blivit en mer etablerad och integrerad del av såväl lärosätenas utbildning som forskning.¹²⁷

Lärosätena fick av regeringen i uppdrag att under 1999 redovisa handlingsprogram för samverkan med det omgivande samhället. På denna punkt har regeringen återkommit och ställt krav att lärosätena bör ha strategier och handlingsprogram för samverkan med det omgivande samhället och integrera dessa i utbildning och forskning.¹²⁸

Riksrevisionens fallstudier av fyra lärosäten visar att den policy för samverkan med det omgivande samhället som dessa har tagit fram ofta är övergripande och förefaller ha svag intern förankring. Det saknas bland annat en tydlig uppdelning mellan samverkansuppdragets olika delar och en arbets- och ansvarsfördelning för arbetet. Vidare är kopplingen mellan samverkanspolicy och övriga lärosätessammansatta styrdokument ofta oklar.

5.3 Mål för utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Riksdagen har beslutat att utbildning på grundnivå bland annat ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet.¹²⁹ För utbildning på avancerad nivå har riksdagen, utöver vad som gäller för utbildning på grundnivå, beslutat att denna ska utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet eller för forsknings- och utvecklingsarbete.¹³⁰

Enligt högskolelagen ska regeringen meddela föreskrifter om vilka examina som får avläggas och på vilken nivå de ska avläggas.¹³¹ Av högskolelagen framgår att regeringen beslutar om vid vilka lärosäten som examina på grundnivå och avancerad nivå får avläggas. Regeringen får meddela föreskrifter om att annan myndighet får besluta i dessa frågor.

---

¹²⁷ Högskoleverket 2008, Högskolan samverkar vidare. Utvecklingen 2004 – 07 (Rapport 2008:10 R).

¹²⁸ Prop. 2000/01:1, utg.omr. 16, 46.

¹²⁹ 1 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434). Därutöver ska utbildning på grundnivå utveckla studenternas förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, samt förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem. Inom det område som utbildningen avser ska studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå, följa kunskapsutvecklingen och utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

¹³⁰ 1 kap. 9 § högskolelagen (1992:1434). Därutöver ska utbildning på avancerad nivå ytterligare utveckla studenternas förmåga att självständigt integrera och använda kunskaper, samt utveckla studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer.

¹³¹ 1 kap. 10 a § högskolelagen (1992:1434).

Tillstånd att utfärda examina får lämnas bara om utbildningen uppfyller de krav som ställs i högskolelagen och i förordningsbestämmelser.¹³² Regeringen har till Högskoleverket delegerat rätten att besluta om vid vilka lärosäten som varje examen på grundnivå och avancerad nivå får avläggas.¹³³

Regeringen har vidare beslutat att det för varje kurs ska finnas en kursplan med bland annat mål för kursen (kursmål) och för utbildningsprogram en utbildningsplan i vilken kurserna anges.¹³⁴

I förarbetena till högskolelagen konstaterar regeringen att förväntade studieresultat är ett centralt begrepp inom högskolepedagogiken och ett nyckelbegrepp inom Bolognaprocessen.¹³⁵ Begreppet förväntade studieresultat används på alla nivåer, från de nivåbeskrivningar som fastslagits inom ramen för Bolognasamarbetet ned till enskilda kurser. Den grundläggande principen är att kurs- och utbildningsplanering ska ske utifrån de kunskaper som studenterna förväntas ha tillägnat sig vid slutet av kursen eller utbildningen.

Mot denna bakgrund är det enligt Riksrevisionens bedömning viktigt att kurs- och utbildningsmål inte bara formuleras i enlighet med överordnade bestämmelser och mål i högskolelag och examensordning, utan också att de i praktiken blir styrande för utbildningens inriktning och hur den examineras. Enligt Riksrevisionens mening är detta en central aspekt för regeringen att följa upp.

Riksrevisionens operationalisering

- Regeringen bör genom examensmålen i högskoleförordningen ange vad som krävs för att uppfylla högskolelagens bestämmelser.

Riksrevisionens iakttagelser

I samband med införandet av den nya utbildnings- och examensstrukturen den 1 januari 2007 har regeringen beslutat om vilka examina som får avläggas på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå och vilka krav som ska uppfyllas för respektive examen.¹³⁶ För generella examina, konstnärliga examina samt yrkesexamina på grundnivå respektive avancerad nivå har regeringen beslutat om nationella examensmål. Målen avser kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt.¹³⁷

¹³² 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434). Från och med 2010-01-01 är det enligt 1 kap. 12 § högskolelagen (1992:1434) Högskoleverket som beslutar om tillstånd att utfärda examina.

¹³³ 6 kap. 25 § högskoleförordningen (1993:100).

¹³⁴ 6 kap. 14 – 17 §§ högskoleförordningen (1993:100).

¹³⁵ Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162), s. 93.

¹³⁶ Bilaga 2 (examensordning) till högskoleförordningen (1993:100).

¹³⁷ Dessa infördes som en följd av Sveriges deltagande i Bolognaprocessen och innebär att examensmålen för en viss utbildning är desamma för alla lärosäten i landet som ger den utbildningen, något som inte var fallet tidigare för generella examina men för yrkesexamina.

När det gäller i vilken utsträckning målen i examensbeskrivningarna överensstämmer med högskolelagens bestämmelser för vad som karaktäriserar utbildningarna på grundnivå och avancerad nivå kan Riksrevisionen konstatera att det för två av de vanligaste examina inom det svenska högskolesystemet, *kandidatexamen* (grundnivå) och *masterexamen* (avancerad nivå), finns mål med koppling till studenternas framtida yrkesverksamhet.

För kandidatexamen ska studenten visa sådan färdighet som fordras för att självständigt arbeta inom det område som utbildningen avser (färdighet och förmåga), samt visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens (värderingsförmåga och förhållningssätt). För masterexamen ska studenten visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet (färdighet och förmåga), samt visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att ta ansvar för sin kunskapsutveckling (värderingsförmåga och förhållningssätt). Högskolelagens bestämmelser och högskoleförordningens examensbeskrivningar med examensmål innebär således att det ställs krav på att det ska finnas någon form av arbetslivsanknytning för generella examina på grundnivå och på avancerad nivå. Riksrevisionen kan också notera att beredningsarbetet varit omfattande och att förslagen till nya examensbeskrivningar remitterades till ett stort antal berörda innan de fastställdes.¹³⁸

Regeringens beslut om nya examensbeskrivningar fattades den 24 juni 2006. Ändringen i högskoleförordningen trädde i kraft den 1 januari 2007 och innebar att de nya examensmålen skulle tillämpas redan från den 1 juli 2007. Tiden för lärosätena att revidera sina kurs- och utbildningsplaner och utveckla egna kursmål var således begränsad. Enligt en uppföljningsrapport har dock alla lärosäten lyckats ta fram kursmål för samtliga sina kurser.¹³⁹

I samband med Riksrevisionens fallstudier vid fyra lärosäten har det framkommit att lärosätenas arbete med att införa nya kursmål varit tidskrävande och svårt men även upplevts som nyttigt. Många lärare och ledningsansvariga som Riksrevisionen har intervjuat anser att processen har genomförts under stark tidspress och att det återstår en hel del arbete innan utbildningarnas innehåll överensstämmer med kursmålen. Vidare har det påtalats en viss osäkerhet kring hur de nya kursmålen ska examineras. Även studentrepresentanter som Riksrevisionen intervjuat har framfört att innehållet i en del kurser inte överensstämmer med kursmålen.

---

¹³⁸ Prop. 2004/05:162, s. 24 f.

¹³⁹ Bologna Process Stocktaking Report 2009. Bologna Follow-up Group. April 2009. S. 118.

Regeringen har hittills inte följt upp hur utbildningens innehåll och examination överensstämmer med examensmålen. I Högskoleverkets förslag till nytt kvalitetssäkringssystem, som för närvarande bereds inom Regeringskansliet, föreslås emellertid att huvudfrågan ska vara om och hur väl utbildningarna säkerställer att studenterna når målen i högskoleförordningens examensbeskrivningar (se avsnitt 4.6).

En viktig kvalitetsindikator i det föreslagna systemet avser bedömning om utbildningarna är planerade så att deras kursmål täcker samtliga kunskapsformer i de nationella examensbeskrivningarna och att de examineras på rätt sätt.

Riksrevisionen gör, mot bakgrund av ovanstående, bedömningen att regeringen genom examensmålen i examensbeskrivningarna har angett vad som krävs för att uppfylla högskolelagens bestämmelser med avseende på vad som ska karaktärisera utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

5.4 Regeringens styrning av Högskoleverket

Regeringens styrning av Högskoleverket sker genom verkets instruktion, genom uppdrag och återrapporteringskrav i regleringsbrev samt genom särskilda uppdrag som verket får utöver vad som framgår av regleringsbrevet.

Högskoleverket ska i årsredovisningen redovisa och kommentera sin verksamhet i förhållande till de uppgifter som framgår av verkets instruktion. Årsredovisningen ska ge regeringen underlag att följa upp Högskoleverkets verksamhet. Regeringen följer även upp redovisningen i bland annat den myndighetsdialog som sker mellan Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) och Högskoleverket.

Riksrevisionens operationalisering

- Regeringen bör i sin styrning och uppföljning bevaka Högskoleverkets insatser för att främja studenternas anställningsbarhet.

Riksrevisionens iakttagelser

Företrädare för Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) som Riksrevisionen har intervjuat menar att den återrapportering som lämnas i myndigheternas årsredovisningar inte är användbar för just detta ändamål, eftersom omfattningen och konkretiseringsgraden i årsredovisningarna varierar. För att följa upp aktuella frågor som regeringen bedömer inte kan vänta till nästa regleringsbrev, ges Högskoleverket under löpande budgetår ibland särskilda uppdrag. Under 2009 har dessa bland annat avsett ett nytt kvalitetssäkringssystem samt olika vårdutbildningar.

Högskoleverket hade i sitt regleringsbrev fram till och med budgetåret 2008 ett mål om att den högre utbildningen ska svara mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Detta mål togs dock bort i samband med regleringsbrevet för 2009 och det har inte ersatts med ett motsvarande mål i Högskoleverkets instruktion.

Riksrevisionen konstaterar att regeringen har följt upp hur Högskoleverket arbetar för att, i enlighet med i sin instruktion, bidra till att främja studenternas anställningsbarhet. Detta har skett genom bland annat det årliga uppdrag och återrapporteringskrav som finns i regleringsbrevet att verket i samverkan med universitet och högskolor ska utveckla uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden.

5.5 Regeringens rapportering till riksdagen

Regeringen styr riket och är ansvarig inför riksdagen.¹⁴⁰ Regeringen ska för riksdagen redovisa mål och vilka resultat som uppnåtts inom olika verksamhetsområden.¹⁴¹

Riksdagen har uttalat att målen för den statliga verksamheten bör göras mätbara och uppföljningsbara så att det blir meningsfullt att ställa dessa i relation till kostnaderna.¹⁴² Vidare har riksdagen betonat att regeringens resultatredovisningar bör göras med utgångspunkt i målen för verksamheten och ge möjlighet att bedöma i vilken utsträckning målen har uppnåtts.¹⁴³

För utgiftsområdet¹⁴⁴ fastställs mål och regler i lagar och andra författningar. För universitet och högskolor gäller i första hand högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). Av högskolelagen framgår att lärosätena ska samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet. I samverkansuppgiften ingår att lärosätena ska föra en dialog med det omgivande samhället kring utbildningens innehåll och dimensionering samt svara för studenternas omvärldskontakter under utbildningen.¹⁴⁵ I högskolelagen anges också bestämmelser för vad som ska karaktärisera utbildning på grundnivå och avancerad nivå, bland annat att utbildningen ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Av högskoleförordningen (bilaga 2, examensordningen) framgår mål för examina på olika nivåer.

¹⁴⁰ 1 kap. 6 § regeringsformen (1974:152).

¹⁴¹ 2 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten.

¹⁴² Bet. 1999/2000:FiU13, rskr. 106.

¹⁴³ Bet. 2000/01:UbU1, s. 47.

¹⁴⁴ Utgiftsområde 16, utbildning och universitetsforskning.

¹⁴⁵ Detta framgår av Högskoleverkets rapport 2004:38 R, s. 7. Se avsnitt 4.4.

För verksamhetsområdet högskoleverksamhet har regeringen återkommande betonat målet att kvaliteten och den internationella konkurrenskraften ska öka inom högre utbildning och forskning. Regeringen har också betonat att den högre utbildningen ska svara mot studenternas efterfrågan och även mot arbetsmarknadens behov.¹⁴⁶

Regeringen har i budgetpropositioner betonat att man ser positivt på att lärosätenas samverkan med det omgivande samhället har utvecklats. Enligt regeringens mening är ett tidigare inträde på arbetsmarknaden lönsamt såväl för individer som för samhällsekonomin. Samtidigt konstaterar regeringen att genomströmningstakten i den högre utbildningen behöver öka.¹⁴⁷

Regeringen har vidare betonat att en bra matchning mellan utbildning och arbetsmarknad är en viktig förutsättning för regeringens politik för tillväxt och sysselsättning, och att studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet är nödvändig för att tillgodose såväl individens som arbetsmarknadens behov. Regeringen har även konstaterat att eftersom det innebär en stor investering i både tid och pengar såväl för individen som för samhället att studera på högskolan, måste såväl den sökande som företrädare för arbetsliv och andra intressenter kunna ställa höga krav på information om utbildningarnas innehåll och arbetsmarknad.¹⁴⁸ Regeringen har betonat att ett centralt syfte med högskoleutbildning är att den ska leda till ett i förhållande till utbildningen relevant arbete.¹⁴⁹

Regeringens redovisning till riksdagen om resultatet av de insatser som har genomförts för att främja studenternas anställningsbarhet har i första hand tagit upp studenternas etablering på arbetsmarknaden efter examen. Mot bakgrund av Högskoleverkets etableringsstatistik bedömer regeringen att etableringen generellt fortsätter att vara god. Samtidigt framgår att examinerade med konstnärlig, historisk-filosofisk och språklig inriktning har en relativt låg etableringsgrad.¹⁵⁰

Riksrevisionen har inte funnit att regeringen i sin rapportering till riksdagen tar upp hur utbildningens innehåll och genomförande relaterar till riksdagens bestämmelser om att högskolan ska samverka med det omgivande samhället. Regeringen rapporterar i budgetpropositionen för 2009 endast mer allmänt att allt fler utbildningar utformas i samverkan med arbetslivet.

---

¹⁴⁶ Målen gällde för bland annat Högskoleverket och universitet och högskolor till och med regleringsbrevet för budgetåret 2008.

¹⁴⁷ Prop. 2008/09:1, utg.omr. 16, s. 88.

¹⁴⁸ Prop. 2007/08:1, utg.omr. 16, s. 123.

¹⁴⁹ Prop. 2006/07:1, utg.omr. 16, s. 148.

¹⁵⁰ Prop. 2009/10:1, utg. omr. 16, s. 118.

Vidare noterar regeringen att samverkan har blivit alltmer omfattande och att den utgör en mer integrerad del i verksamheten.¹⁵¹ Regeringen lyfter dock inte fram att det enligt Högskoleverkets rapport¹⁵² är samverkan för bättre utbildning (studenternas omvärldskontakter i utbildningen), som är den del av samverkansuppgiften som har utvecklats mest. Det hänger, enligt Högskoleverket, samman med Bolognaprocessens fokus på anställningsbarhet, men också med att den definition av samverkansuppgiften som Högskoleverket har gjort, har bidragit till ett ökat erfarenhetsutbyte mellan lärosätena i detta avseende.

Sammanfattningsvis finner Riksrevisionen att regeringens återrapportering till riksdagen rörande resultat av lärosätenas insatser för att främja studenternas anställningsbarhet hittills varit begränsad.

---

¹⁵¹ Prop. 2008/09:1, utg. omr. 16, s. 77 – 78.

¹⁵² Högskoleverket 2008, *Högskolan samverkar vidare. Utvecklingen 2004 – 07* (Rapport 2008:10 R).

6 Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer

Riksrevisionen har granskat regeringens och berörda myndigheters insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Granskningens utgångspunkt har varit högskolelagen där det bland annat framgår att utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Även Bologna-processen, där ett av tre övergripande mål avser anställningsbarhet, har utgjort en utgångspunkt för granskningen.

För att främja studenternas anställningsbarhet behöver lärosätena beakta arbetsmarknadsrelevans när utbildningen planeras och se till att det förekommer inslag av arbetslivsanknytning under utbildningens gång. Riksrevisionens granskning visar att det finns stora variationer mellan olika högskoleutbildningar i dessa avseenden. Inom vissa utbildningsprogram pågår ett målmedvetet arbete medan det inom andra saknas inslag av arbetslivsanknytning. Riksrevisionens granskning pekar också på ett behov av att utveckla den arbetsmarknadsrelaterade information som blivande studenter möter på lärosätenas webbsidor.

I Riksrevisionens granskning ingår inte frågor om nationell dimensionering av den högre utbildningen. Granskningen berör heller inte ekonomiska incitament för studenter att påbörja, genomföra eller avsluta högre utbildning, eller hur den högre utbildningen förhåller sig till högskolans forskning. Riksrevisionen har, utöver anställningsbarhet, arbetsmarknadsrelevans och arbetslivsanknytning, inte granskat andra kvalitetsaspekter av den högre utbildningen.

6.1 Slutsatser och rekommendationer avseende universitet och högskolor

6.1.1 *Utbildningarnas arbetslivsanknytning säkerställs inte*

Högskolelagen ställer krav på att utbildning på grundnivå ska utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Utbildning på avancerad nivå ska därutöver bland annat ge förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet. Enligt Riksrevisionens mening ställer detta krav på arbetsmarknadsrelevans och

att utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå ska ha någon form av arbetslivsanknytning. Det innebär att studenterna inom ramen för utbildningen ska komma i kontakt med och ges goda förutsättningar för det arbetsliv som de ska ut i efter examen, samt att de får träning i generiska färdigheter.

Riksrevisionens granskning visar att det finns stora variationer mellan olika utbildningsprogram när det gäller i vilken utsträckning studenterna under utbildningen ges möjlighet att etablera kontakter med arbetslivet och hur arbetsmarknadsrelevans beaktas i utbildningarnas utformning. För många utbildningsprogram saknas rutiner för att säkerställa arbetslivsanknytning, och det är därför ofta upp till den enskilde kurs- eller programansvarige läraren att själv avgöra om och hur olika moment ska arbetslivsanknytas. Av Riksrevisionens fallstudier framgår att det finns utbildningsprogram som i stort sett helt saknar arbetslivsanknytning.

Riksrevisionens rekommendation

- Universitet och högskolor bör säkerställa att det för samtliga utbildningsprogram övervägs hur arbetsmarknadsrelevans och arbetslivsanknytning ska beaktas i utbildningen.

6.1.2 Lärosätenas uppföljning av sina insatser för studenternas anställningsbarhet är outvecklad

Regeringen har ställt krav på samtliga lärosäten att ta fram forsknings- och utbildningsstrategier för perioden 2009–2012. Lärosätena ska bland annat redovisa sin samverkan med arbetslivet och hur hänsyn tas till arbetsmarknadens efterfrågan på olika utbildningar. Enligt Riksrevisionens mening är det viktigt att mål och strategier förankras i organisationen och följs upp. Annars är risken betydande att de inte får någon inverkan på den verksamhet som genomförs. Regeringen har vidare framhållit att staten har ett legitimt intresse att försäkra sig om att offentliga medel används på ett effektivt sätt, att verksamheten håller hög kvalitet och att övergripande mål tillgodoses.

Av Riksrevisionens granskning framgår att många lärosäten har formulerat övergripande mål för studenternas anställningsbarhet. Det framgår samtidigt att lärosätetsledningarna sällan följer upp hur målen implementeras eller vilket genomslag de ger i verksamheten. Riksrevisionens enkät visar att tre av fyra lärosäten har övergripande mål och strategier för att främja studenternas anställningsbarhet. Av de lärosäten som har mål om studenternas anställningsbarhet är det dock bara hälften som följer upp hur man inom lärosätet arbetar för att målen ska uppnås.

Riksrevisionens fallstudier visar att det är ovanligt att ansvariga på olika nivåer ger särskilda uppdrag eller ställer återrapporteringskrav

till underliggande nivåer när det gäller insatser för studenternas anställningsbarhet. Återrapporteringen uppåt i organisationen om vilka insatser som vidtas är också begränsad. Lärosätenas uppföljning av de egna insatserna för att främja studenternas anställningsbarhet är således inte väl utvecklad.

Samtidigt är det enligt Riksrevisionens enkätundersökning vanligare att lärosätena följer upp tidigare studenter och vad dessa anser om utbildningen. I enkätundersökningen anger tre av fyra lärosäten att de genomför sådana alumnuppföljningar. Av enkäten och av fallstudierna framgår dock att det finns variationer i hur alumnuppföljningarna genomförs. Medan vissa lärosäten gör systematiska uppföljningar årligen eller vartannat år, följer andra upp mer sällan.

Enligt Riksrevisionens mening behövs en utvecklad uppföljning både för att tillgodose lärosätets ledningens behov av underlag inför strategiska beslut om utbildningsutbudets omfattning, inriktning och resurser och för att ge utbildningsansvariga inom organisationen signaler om behov av att förbättra olika kurser och program.

Riksrevisionens rekommendation

- Universitet och högskolor bör utveckla uppföljningen av sina insatser för att främja studenternas anställningsbarhet. Uppföljningen bör avse såväl vad lärosätet gör för att främja studenternas anställningsbarhet som vad tidigare studenter anser om sin utbildning och den förberedelse de har fått inför arbetslivet.

6.1.3 *Den arbetsmarknadsrelaterade informationen till studenter är otillräcklig*

Regeringen har betonat att den som avser att påbörja en högskoleutbildning måste kunna ställa höga krav på information om utbildningarnas innehåll och arbetsmarknad.

Riksrevisionen har inom ramen för sin granskning undersökt ett urval högskoleutbildningar med avseende på den arbetsmarknadsrelaterade information som presenteras på lärosätenas webbsidor. Den övergripande slutsatsen är att lärosätena avsevärt kan förbättra sin arbetsmarknadsrelaterade information till blivande studenter.

Av Riksrevisionens genomgång framgår att lärosätena sällan ger tillräcklig information i relation till det grundläggande informationsbehov som studenter kan förväntas ha avseende utbildningens innehåll i relation till arbetsmarknadens behov. Det gäller fristående kurser såväl som programutbildningar. Utbudet av information varierar också kraftigt mellan olika ämnesområden och utbildningsprogram. Exempelvis är den arbetsmarknadsrelaterade informationen betydligt mer utvecklad för den

som vill studera till civilingenjör jämfört med den som vill studera historia eller litteraturvetenskap.

Det är också vanligare att lärosätena presenterar information om vilken arbetsmarknad en utbildning ger tillgång till än vilka kontakter med arbetslivet som finns i utbildningen. Av undersökningen framgår vidare att det finns betydande skillnader mellan olika lärosäten när det gäller att presentera arbetsmarknadsrelaterad information om sina utbildningsprogram.

Enligt Riksrevisionens mening bör blivande studenter få information, inte bara om den framtida arbetsmarknad de förväntas möta efter utbildningen är god eller mindre god utan även om hur utbildningen arbetslivsanknyts och utvecklar studenternas kompetenser.

Riksrevisionens rekommendation

- Universitet och högskolor bör se över och kvalitetssäkra sin arbetsmarknadsrelaterade information till blivande studenter.

6.2 Slutsatser och rekommendationer avseende Högskoleverket

6.2.1 Anställningsbarhet har hittills inte fokuserats i Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar

Frågor om studenternas anställningsbarhet och utbildningarnas arbetslivsanknytning har hittills inte varit i fokus i Högskoleverkets utvärdering av lärosätenas kvalitetsarbete. Frågan har heller inte ingått i verkets examensrättsprövningar. Högskoleverket har vidare inte granskat om lärosätena har system för att främja studenternas anställningsbarhet.

I Högskoleverkets utvärderingar av reglerade yrkesutbildningar har frågor om anställningsbarhet berörts, vilket däremot inte varit fallet för generella utbildningar. I yrkesutbildningar har det sedan länge funnits krav på kliniska och verksamhetsförlagda moment. Den nya utbildnings- och examensstruktur som har införts ställer krav på att det även i generella utbildningar ska finnas en arbetslivsanknytning.

Högskoleverket har på regeringens uppdrag lämnat förslag till ett nytt kvalitetssäkringssystem av högskoleutbildningar. I förslaget ges frågan om studenternas anställningsbarhet en framträdande plats. Målsättningen med de nya kvalitetsutvärderingarna är bland annat att stimulera den högre utbildningens användbarhet på och för arbetsmarknaden. Regeringen har ännu inte tagit ställning till Högskoleverkets förslag.

Grundläggande i det föreslagna systemet är att utbildningskvalitet ska bedömas i termer av lärandemål och examination, läranderesultat samt studenternas erfarenheter. Studenternas anställningsbarhet avses utgöra en av grunderna för bedömning när det gäller dels lärandemål och examination, dels studenternas erfarenheter. Det redovisas dock inte i Högskoleverkets rapport till regeringen vilka de konkreta kriterierna kommer att vara när det gäller bedömning av utbildningars kvalitet, däribland i termer av studenters anställningsbarhet.

Av Riksrevisionens enkätundersökning framgår att en majoritet av lärosätena anser att studenternas anställningsbarhet bör ingå som en aspekt i Högskoleverkets utvärderingar av kvaliteten i den högre utbildningen, något som inte har fokuserats i verkets tidigare utvärderingar.

Enligt Riksrevisionens bedömning är det viktigt att det i det kommande kvalitetssäkringssystemet ingår bedömningskriterier med koppling till arbetslivsanknytningen i de utbildningar som ska utvärderas.

Riksrevisionens rekommendation

- Högskoleverket bör i sitt kvalitetssäkringssystem inkludera bedömningskriterier med koppling till arbetslivsanknytning i de utbildningar som ska utvärderas i syfte att främja studenternas anställningsbarhet.

6.2.2 Samarbetet kring etableringsstatistiken omfattar inte alla lärosäten

Högskoleverket och lärosätena har i sina respektive regleringsbrev fått i uppdrag att samverka kring uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden. Enligt företrädare för Regeringskansliet är syftet med uppdraget att verket och lärosätena ska samarbeta för att utveckla det gemensamma kunskaps- och erfarenhetsutbytet kring denna fråga. Detta utbyte har dock ännu inte kommit i gång enligt företrädare för Regeringskansliet, vilket också bekräftas av Riksrevisionens enkätundersökning till lärosätena. Den visar att drygt hälften av lärosätena anser att det inte har ägt rum någon samverkan med Högskoleverket kring denna fråga. Enligt intervjuade företrädare för Högskoleverket har verket inte tolkat uppdraget i regleringsbrevet som att samverkan ska ske med samtliga lärosäten.

Riksrevisionens rekommendation

- Högskoleverket bör utveckla sitt kunskaps- och erfarenhetsutbyte med lärosätena när det gäller studenternas etablering på arbetsmarknaden.

6.3 Slutsatser och rekommendationer avseende regeringen

6.3.1 *Oklart om de nya kursmålen stödjer studenternas anställningsbarhet*

Riksdagen har i högskolelagen beslutat om övergripande bestämmelser för den högre utbildningen. Regeringen har utifrån detta i högskoleförordningen beslutat om examensmål för generella examina, konstnärliga examina och yrkesexamina. Lärosätena har därefter, genom att revidera samtliga kurs- och utbildningsplaner, infört kursmål för vad studenterna förväntas kunna för att godkännas vid examinationen.

Kursmålen utgör en central del av den nya utbildnings- och examensstruktur som infördes den 1 januari 2007. Att formulera kursmål utgör ett för högskolan delvis nytt sätt att förhålla sig till undervisning och kunskap. Detta ställer ökade krav på stöd och professionellt erfarenhetsutbyte för inblandade lärare och utbildningsansvariga.

Under Riksrevisionens granskning har det framkommit att processen med att införa kursmål på lärosätena har varit mycket omfattande och dessutom genomförts under stark tidspress. Många lärare och ledningsansvariga som Riksrevisionen har intervjuat framhåller vidare att mycket arbete fortfarande återstår.

I granskningen har Riksrevisionen endast i begränsad omfattning haft möjlighet att undersöka på vilket sätt arbetsmarknadsrelevans och arbetslivsanknytning har lagts in i de nu formulerade målen. Enligt Riksrevisionens mening är det angeläget att dessa aspekter får genomslag i kursmålen eftersom målen är av central betydelse som styrinstrument för högskoleutbildningarna.

Riksrevisionens rekommendation

- Regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att mot bakgrund av högskolelagens bestämmelser utvärdera i vilken mån de nya kursmålen stödjer insatser som främjar studenternas anställningsbarhet.

6.3.2 *Analys av samverkansuppgiften saknas*

Regeringen har gett lärosätena i uppdrag att vart fjärde år redovisa hur man genomfört sitt uppdrag att samverka med det omgivande samhället. Av Riksrevisionens granskning framgår att den redovisning som lärosätena lämnade i årsredovisningen för 2007 uppvisar betydande variationer när det gäller ambitionsnivå, omfattning och konkretisering. Materialet ger därmed inte någon samlad nationell bild och har begränsat värde som beslutsunderlag för regering och riksdag.

Högskoleverket ska enligt sin instruktion följa upp utbildningen, forskningen och det konstnärliga utbildningsarbetet inom högskolan med

beaktande av verksamhetens roll och sätt att fungera i förhållande till samhällets och arbetslivets utveckling och kompetensbehov. Inom ramen för denna uppföljningsuppgift har Högskoleverket på eget initiativ utvärderat och följt upp hur universitet och högskolor samverkar med det omgivande samhället. I detta sammanhang har verket dels utvecklat och förtydligat innebörden i samverkansuppgiften, dels tagit fram användbar och relevant information om hur lärosätena tar sig an uppgiften.

Riksrevisionen delar Högskoleverkets uppfattning att återkommande extern granskning av högskolans samverkansuppdrag bidrar till dess utveckling.¹⁵³ Vidare har regeringen ett ansvar att informera riksdagen om centrala aspekter av den högre utbildningen. Enligt Riksrevisionens mening kommer det således även i framtiden att finnas behov av en samlad analys av hur den del av samverkansuppgiften som berör studenternas omvärldskontakter i utbildningen genomförs på lärosätena och vilka resultat som uppnås.

Riksrevisionens rekommendation

- Regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att utvärdera hur lärosätena hanterar den del av samverkansuppgiften som rör dialogen med det omgivande samhället om utbildningarnas innehåll och dimensionering samt studenternas omvärldskontakter under utbildningen.

6.3.3 *Den arbetsmarknadsrelaterade informationen till studenterna behöver utvecklas och samordnas*

När universitet och högskolor planerar sitt utbildningsutbud ska de ta hänsyn till såväl studenternas efterfrågan som arbetsmarknadens behov. Mot bland annat den bakgrunden har regeringen betonat att den som ska påbörja en högskoleutbildning måste kunna ställa höga krav på information om utbildningarnas innehåll och arbetsmarknad.

Som tidigare nämnts har Riksrevisionen inom ramen för granskningen genomfört en undersökning av ett urval högskoleutbildningar med avseende på vilken arbetsmarknadsrelaterad information lärosätena presenterar på sina webbsidor. Den övergripande slutsatsen är att lärosätena avsevärt kan förbättra sin arbetsmarknadsrelaterade information till blivande studenter. Vidare framgår att det finns stora variationer mellan olika ämnesområden, utbildningsprogram och lärosäten. Mot den bakgrunden och med anledning av frågans strategiska betydelse anser Riksrevisionen att regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att i samarbete med lärosätena utveckla och samordna den arbetsmarknadsrelaterade informationen till blivande studenter.

¹⁵³ Högskoleverket 2008:10 R, s. 8.

Riksrevisionens rekommendation

- Regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att i samarbete med universitet och högskolor utveckla hur den arbetsmarknadsrelaterade informationen till blivande studenter bör utformas.

6.3.4 *Lärosätenas ansvar för vägledning behöver förtydligas*

Enligt 6 kap. 3 § högskoleförordningen (1993:100) ska studenter ges tillgång till studievägledning och yrkesorientering. Regeringen har betonat att studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet är nödvändig för att tillgodose individens och arbetsmarknadens behov. Riksrevisionens granskning visar att det finns variationer i den vägledning gällande framtida yrken och arbetsmarknad som studenter på olika lärosäten får tillgång till.

Förutom studievägledning erbjuder flertalet lärosäten också sammanhållen yrkesvägledning och karriärvägledning. Samtidigt framgår det av granskningen att det finns skillnader mellan och inom olika lärosäten när det gäller tillgången till och omfattningen av yrkes- och karriärvägledning på olika nivåer. Exempelvis uppger samtliga konstnärliga högskolor i Riksrevisionens enkätundersökning att de inte erbjuder en sammanhållen studie- eller karriärvägledning. En bidragande orsak till variationerna mellan och inom lärosätena när det gäller vägledning är enligt Riksrevisionens mening att högskoleförordningen skapar utrymme för olika tolkningar av lärosätenas ansvar för vägledning. Detta kan i förlängningen få negativa konsekvenser för studenternas anställningsbarhet.

Högskoleverket har i en utvärdering av lärosätenas vägledning lyft fram behovet av karriärvägledning, som verket ser som något bredare än studievägledning och yrkesorientering. Undersökningar visar att såväl studenter som arbetsgivare efterfrågar mer av karriärvägledning för att underlätta studentens övergång från studierna till arbetsmarknaden.

Dagens arbetsmarknad med mer fokus på flexibilitet och betoning av studentens generella kompetenser ställer nya och annorlunda krav på den vägledning som studenterna behöver. Mot denna bakgrund ter sig begreppet yrkesorientering enligt Riksrevisionens mening som något föråldrat. Enligt Riksrevisionens bedömning är det väsentligt för studenternas anställningsbarhet att det på varje lärosäte finns dels studievägledning, dels yrkes- och karriärvägledning som kan stödja studenterna och underlätta deras etablering på arbetsmarknaden.

Riksrevisionens rekommendation

- Regeringen bör i högskoleförordningen förtydliga lärosätenas ansvar för vägledning när det gäller såväl studier som yrken och framtida karriär på arbetsmarknaden.

Referenser

Offentligt tryck

Lagar, förordningar och föreskrifter

Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform.

Högskolelag (1992:1434).

Lag (1996:1059) om statsbudgeten.

Förordning (2001:100) om den officiella statistiken.

Förordning (2007:603) om intern styrning och kontroll.

Förordning (2007:949) med instruktion för Internationella programkontoret för utbildningsområdet.

Förordning (2007:1291) med instruktion för Verket för högskoleservice.

Förordning (2007:1293) med instruktion för Högskoleverket.

Högskoleförordning (1993:100).

Internrevisionsförordning (2006:1228).

Regeringens propositioner

Prop. 1992/93:1 *Frihet för kvalitet.*

Prop. 1996/97:1, utg. omr. 16. *Budgetpropositionen för 1997.*

Prop. 1996/97:141 *Högskolans ledning, lärare och organisation.*

Prop. 1999/00:1, utg. omr. 16. *Budgetpropositionen för 2000.*

Prop. 2000/01:1, utg. omr. 16. *Budgetpropositionen för 2001.*

Prop. 2001/02:15 *Den öppna högskolan.*

Prop. 2004/05:162 *Ny värld – ny högskola.*

Prop. 2006/07:1, utg. omr. 16. *Budgetpropositionen för 2007.*

Prop. 2007/08:1, utg. omr. 16. *Budgetpropositionen för 2008.*

Prop. 2008/09:1, utg. omr. 16. *Budgetpropositionen för 2009.*

Prop. 2008/09:50 *Ett lyft för forskning och innovation.*

Prop. 2008/09:154 *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande.*

Prop. 2009/10:1, utg. omr. 16. *Budgetpropositionen för 2010.*

Regeringsbeslut

Regeringsbeslut 2007-03-15 (U2007/2147/UH). *Uppdrag att utarbeta forsknings- och utbildningsstrategier.*

Regeringsbeslut 2009-03-05 (U2009/1444/UH). *Uppdrag till Högskoleverket att föreslå ett nytt system för kvalitetsutvärdering av högskoleutbildningar.*

Regeringsbrev för Högskoleverket för budgetåret 2008

Regeringsbrev för Högskoleverket för budgetåret 2009

Regeringsbrev för Internationella programkontoret för utbildningsområdet för budgetåret 2009

Regeringsbrev för universitet och högskolor för budgetåret 2003

Regeringsbrev för universitet och högskolor för budgetåret 2007

Regeringsbrev för universitet och högskolor för budgetåret 2008

Regeringsbrev för universitet och högskolor för budgetåret 2009

Regeringsbrev för Verket för högskoleservice för budgetåret 2009

Utskottsbetänkanden

Utbildningsutskottets betänkande 1996/97:UbU1.

Finansutskottets betänkande 1999/00:FiU13.

Utbildningsutskottets betänkande 2006/07:UbU1 *Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.*

Utbildningsutskottets betänkande 2007/08:UbU1 *Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.*

Utbildningsutskottets betänkande 2008/09:UbU1 *Utgiftsområde 16
Utbildning och universitetsforskning.*

Utbildningsutskottets betänkande 2008/09:UbU15 *Högskolan.*

Högskoleverkets publikationer

Rapport 2004:38 *Högskolan samverkar.*

Rapport 2005:9 *Högskolan samverkar. Goda exempel.*

Rapport 2007:20 R *Studentspeglin 2007.*

Rapport 2007:24 R *Studier – karriär – hälsa – en utvärdering av högskolornas
arbete med studievägledning, karriärvägledning och studenthälsovård.*

Rapport 2007:29 R *Goda exempel på hur universitet och högskolor arbetar med
studievägledning, karriärvägledning och studenthälsovård.*

Rapport 2007:52 R *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2003/04.*

Rapport 2007:59 R *Nationellt kvalitetssäkringssystem för perioden 2007-2012.
Reviderad 2007-12-11.*

Rapport 2008:2 R *Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden
Ett planeringsunderlag inför läsåret 2008/09.*

Rapport 2008:10 R *Högskolan samverkar vidare Utvecklingen 2004-07.*

Rapport 2008:17 R *Hur har det gått? Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år
2007.*

Rapport 2008:33 R *Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i
Sverige.*

Rapport 2008:35 R *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2004/05.*

Rapport 2009:5 R *Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden
Ett planeringsunderlag inför läsåret 2009/10.*

Rapport 2009:12 R *Universitet & högskolor Högskoleverkets årsrapport 2009.*

Rapport 2009:13 R *Hur har det gått? En sammanställning av Högskoleverkets
utvärderingsverksamhet 2008.*

Rapport 2009:25 R *Kvalitetsutvärdering för lärande Högskoleverkets förslag till
nya kvalitetsutvärderingar för högskoleutbildningar.*

Rapport 2009:28 R *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2005/06.*

Högskoleverkets styrelse 2006 *Angående uppföljning av tidigare studenter.*
Reg. nr 69-570-06, 2006-02-08.

Högskoleverkets årsredovisning för 2008.

Högskoleverkets verksamhetsplan 2009.

Högskoleverket 2009 *Sammanfattning från hearing om anställningsbarhet
26 augusti.*

Riksrevisionens publikationer inom ramen för granskningen

Riksrevisionen 2009 *Högskolan Kristianstads insatser för att främja sina
studenters anställningsbarhet.*

Riksrevisionen 2009 *Konstfacks insatser för att främja sina studenters
anställningsbarhet.*

Riksrevisionen 2009 *Luleå tekniska universitets insatser för att främja sina
studenters anställningsbarhet.*

Riksrevisionen 2009 *Uppsala universitets insatser för att främja sina studenters
anställningsbarhet.*

Riksrevisionen 2009 *Enkät till universitet och högskolor om studenternas
anställningsbarhet.* 2009-02-26, Dnr 31-2008-0830.

Riksrevisionen 2009 *Riksrevisionens enkätundersökning om studenternas
anställningsbarhet. Sammanställning och analys av lärosätenas svar.*

Riksrevisionen 2009 *Kommer jag att få jobb? En undersökning av
arbetsmarknadsrelaterad information om högskoleutbildningar.*

Övriga källor

Berntson, Erik (2008), *Employability perceptions. Nature, determinants, and
implications for health and well-being.* Stockholm: Stockholms universitet.

Bologna Declaration of 19 June 1999. Joint declaration of the European
Ministers of Education.

Bologna Follow-up Group. *Bologna Process Stocktaking Report* 2009. April
2009.

Bologna working group on employability (Employability WG). *Bologna
Process Stocktaking Report* 2009.

ENQA (the European Association for Quality Assurance in Higher Education) (2005) *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*.

Garsten, Christina & Jacobsson, Kerstin (Ed.) (2004), *Learning to be Employable. New Agendas on Work, Responsibility and Learning in a Globalizing World*.

Harvey, Lee (2005), Embedding and integrating employability. *New directions for institutional research* 128, s. 13-28.

Jusek 2009 *Steget mellan studier och arbetsliv – Juseks undersökning av nyexaminerade 2009*.

Leuven and Louvain-la-Neuve Communiqué, *The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade*, 28-29 April 2009.

London Communiqué, *Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world*, 18 May 2007.

Martinsson, Löfgren, Maria (2008), *Högre utbildning och arbete med personal- och arbetslivsfrågor – om professionalisering och utveckling av anställningsbarhet*. Lund: Pedagogiska institutionen, Lunds universitet.

Martinsson, Löfgren, Maria & Olsson, Anders (2008), *Tourism education and employability*. Lund: Lunds universitet.

Saco 2009 *Unga akademikers arbetslöshet och etableringsproblem*.

Statistiska Centralbyrån (SCB) 2008 *Pressmeddelande 2008-11-18* Nr 2008:306.

Svenskt Näringsliv 2008 *Akademi eller verklighet?* mars 2008.

Sveriges Ingenjörer 2009 *Nya ingenjörer om utbildning och arbete*.

Sveriges Kommuner och Landsting 2008 *Uppföljning av studenter efter avslutade studier – ett verktyg för att utveckla utbildningen*, Lars Geschwind och Karin Larsson, 2008.

Yorke, Mantz (2004), Employability in the undergraduate curriculum: Some student perspectives. *European Journal of Education* 39, s. 409-427.

Årsredovisningar för universitet och högskolor för 2007.

Elektroniska källor

CDIO <http://www.cdio.org>

ENQA (the European Association for Quality Assurance in Higher Education) <http://www.enqa.eu>

EQUIS och EFMD (European Foundation for Management Development) <http://www.efmd.org>

Högskoleverket <http://www.hsv.se>

Högskoleverket och VHS <http://www.studera.nu>

Internationella programkontoret <http://www.programkontoret.se>

Regeringskansliet <http://www.regeringen.se>

Statistiska Centralbyrån (SCB) <http://www.scb.se>

Svenskt Näringsliv <http://www.hogskolekvalitet.se>

Svenskt Näringsliv <http://www.ipraktikenhogskola.se>

Sveriges universitetslärarförbund (SULF) <http://www.sulf.se>

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) <http://www.suhf.se>

The Higher Education Academy
<http://www.engsc.ac.uk/er/employability/audit.pdf>

Verket för högskoleservice <http://www.vhs.se>

Bilaga 1 Lärosäten som ingår i Riksrevisionens enkätundersökning

Blekinge tekniska högskola	Sveriges lantbruksuniversitet
Beckmans designhögskola	Södertörns högskola
Chalmers tekniska högskola	Teaterhögskolan i Stockholm
Danshögskolan	Umeå universitet
Dramatiska institutet	Uppsala universitet
Gymnastik- och idrottshögskolan	Växjö universitet
Göteborgs universitet	Örebro universitet
Handelshögskolan i Stockholm	
Högskolan Borås	
Högskolan Dalarna	
Högskolan Gävle	
Högskolan i Halmstad	
Högskolan i Jönköping	
Högskolan i Kalmar	
Högskolan i Skövde	
Högskolan Kristianstad	
Högskolan på Gotland	
Högskolan Väst	
Karlstads universitet	
Karolinska institutet	
Konstfack	
Kungl. Konsthögskolan	
Kungl. Musikhögskolan	
Kungl. Tekniska högskolan	
Linköpings universitet	
Luleå tekniska universitet	
Lunds universitet	
Malmö högskola	
Mittuniversitetet	
Mälardalens högskola	
Operahögskolan i Stockholm	
Stockholms musikpedagogiska institut	
Stockholms universitet	

Bilaga 2 Riksrevisionens enkät till universitet och högskolor

Enkät till universitet och högskolor om studenternas anställningsbarhet

Anvisningar

Denna enkät är ställd till rektor och det är lärosätetsledningens perspektiv som primärt efterfrågas. Tanken är inte att det ska krävas något omfattande remitteringsarbete inom lärosätet för att besvara frågorna.

Som framgår är de flesta frågor öppna. Svara gärna så utförligt som möjligt. Vi ser gärna att ni besvarar frågorna i ett separat dokument i lämpligt format (t.ex. Word).

Uppdraget

1. Begreppet anställningsbarhet:
  - a) Kortfattat, vad betyder begreppet för er? Har ni någon definition?
  - b) Vad tycker ni om begreppet och dess användning i högskolesammanhang?
  - c) Använder ni andra begrepp för att beskriva kopplingen till arbetsmarknadens behov?
2. Enligt Bolognadeklarationens definition innebär anställningsbarhet (employability) *"the ability to gain initial, meaningful employment, or to become self-employed, to maintain employment, and to be able to move around within the labour market."*

Utifrån denna definition, kommentera lärosätets ansvar för att främja studenternas anställningsbarhet.

3. Vad har Bolognaprocessen inneburit för lärosätets insatser att främja studenternas anställningsbarhet? Vad har varit bra respektive mindre bra? Skulle ni ha agerat på samma sätt oavsett Bolognaprocessens betoning på anställningsbarhet?

4. Vilket ansvar anser ni att lärosätet har för att anpassa *antalet utbildningsplatser* inom olika utbildningar till arbetsmarknadens behov?
5. Vilket ansvar anser ni att lärosätet har för att anpassa *utbildningarnas innehåll och genomförande* till arbetsmarknadens behov?
6. Skulle det vara bra om riksdag och regering förtydligade lärosätenas ansvar för studenternas anställningsbarhet? (flera alternativ kan anges).
  - a) Ja, ansvaret borde tydligare framgå av högskolelag och/eller högskoleförordning.
  - b) Ja, ansvaret borde tydligare framgå av regleringsbrev till lärosätena, t.ex. i form av återrapporteringskrav.
  - c) Ja, ansvaret borde förtydligas genom (ange hur):
_____.
  - d) Nej, ansvaret behöver inte förtydligas.
  - e) Vet ej.

Styrning

7. Beskriv kortfattat hur arbetet med studenternas anställningsbarhet är organiserat inom lärosätet. Vem har ansvaret för vad på olika nivåer?
8. Har lärosätet beslutat om vision, mål eller motsvarande för hur arbetet med att främja studenternas anställningsbarhet ska bedrivas? (Ja/Nej; Om ja, ange vad som har beslutats och när; Bifoga gärna aktuella dokument).
9. Hur har lärosätesledningen förankrat visionen/målen inom lärosätet?
10. Hur följer lärosätesledningen upp arbetet med att uppnå visionen/målen?
11. På vilket sätt följer lärosätesledningen upp att antalet utbildningsplatser för olika utbildningar svarar mot arbetsmarknadens behov?
12. På vilket sätt följer lärosätesledningen upp att innehållet och genomförandet i olika utbildningar svarar mot arbetsmarknadens behov?
13. Beskriv hur lärosätet fattar beslut om att införa en ny utbildning respektive att lägga ned en befintlig utbildning.
14. Ge exempel på utbildningar som tillkommit respektive avvecklats under de senaste tre åren.

Insatser

15. Beskriv översiktligt vilka åtgärder som vidtas på lärosätesövergripande nivå för att öka studenternas anställningsbarhet.
16. Vilken omfattning har studie- och karriärvägledningen på central nivå vid lärosätet? (antal årsarbetskrafter).

17. Beskriv kortfattat vilka arenor och kanaler som finns för arbetslivsrepresentanter att lämna synpunkter på lärosätets utbildningsutbud (dimensionering och/eller innehåll).
18. Genomför lärosätet på central (lärosätesövergripande) nivå uppföljningar av hur det har gått för de studenter som har examinerats från lärosätet inom olika utbildningsområden? (Ja/Nej; Om ja, ange sedan när, hur ofta samt beskriv kortfattat hur undersökningarna genomförs och informationen används.).
19. På vilket annat sätt ingår aspekten studenters anställningsbarhet i de kvalitetsutvärderingar som lärosätet initierar inom ramen för sitt gemensamma kvalitetsarbete?
20. Nämn en institution eller ett ämne inom lärosätet som ni anser har kommit långt i arbetet med att främja studenternas anställningsbarhet. Motivera!

Högskoleverkets roll och uppgifter

21. Högskoleverket har som årligen återkommande uppdrag att i samverkan med universitet och högskolor utveckla uppföljningen av studenternas etablering på arbetsmarknaden efter examen (se t.ex. regleringsbrevet för år 2008, s. 7).
  - a) Vad anser ni om detta uppdrag?
  - b) Hur tycker ni att samverkan mellan lärosätet och Högskoleverket fungerar i detta avseende?
22. Ger Högskoleverkets etableringsstatistik en rättvisande bild av era studenters anställningsbarhet? (Se t.ex. HSV 2008:35 R; Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2004/05).
23. Skulle arbetet med att främja studenternas anställningsbarhet underlättas om Högskoleverket utfärdade föreskrifter och/eller allmänna råd om detta? (Ja/Nej/Vet ej; Möjlighet att kommentera).
24. Enligt sin instruktion ska Högskoleverket granska kvaliteten i högskoleutbildningen, utvärdera lärosätenas kvalitetsarbete, samt följa upp resultaten av denna granskning och utvärdering. I vilken utsträckning bör studenternas anställningsbarhet fokuseras i detta avseende?
25. Övriga synpunkter på Högskoleverkets roll och uppgifter?

Övrigt

26. Övriga synpunkter och kommentarer?

Tidigare utgivna rapporter från Riksrevisionen

2003	2003:1	Hur effektiv är djurskyddstillsynen?
2004	2004:1	Länsplanerna för regional infrastruktur – vad har styrts prioriteringarna?
	2004:2	Förändringar inom kommittéväsendet
	2004:3	Arbetslöshetsförsäkringens hantering på arbetsförmedlingen
	2004:4	Den statliga garantimodellen
	2004:5	Återfall i brott eller anpassning i samhället – uppföljning av kriminalvårdens klienter
	2004:6	Materiel för miljarder – en granskning av försvarets materieförsörjning
	2004:7	Personlig assistans till funktionshindrade
	2004:8	Uppdrag statistik – Insyn i SCB:s avgiftsbelagda verksamhet
	2004:9	Riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvård
	2004:10	Bistånd via ambassader – en granskning av UD och Sida i utvecklingssamarbetet
	2004:11	Betyg med lika värde? – en granskning av statens insatser
	2004:12	Höga tjänstemäns representation och förmåner
	2004:13	Riksrevisionens årliga rapport 2004
	2004:14	Arbetsmiljöverkets tillsyn
	2004:15	Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen
	2004:16	Premiepensionens första år
	2004:17	Rätt avgifter? – statens uttag av tvingande avgifter
	2004:18	Vattenfall AB – Uppdrag och statens styrning
	2004:19	Vem styr den elektroniska förvaltningen?
	2004:20	The Swedish National Audit Office Report 2004
	2004:21	Försäkringskassans köp av tjänster för rehabilitering
	2004:22	Arlandabanan – Insyn i ett samfinansierat järnvägsprojekt
	2004:23	Regelförenklningar för företag
	2004:24	Snabbare asylprövning
	2004:25	Sjukpenninganslaget – utgiftsutveckling under kontroll?
	2004:26	Utgift eller inkomstavgift? – Regeringens hantering av det tillfälliga sysselsättningsstödet
	2004: 27	Stödet till polisens brottsutredningar
	2004:28	Regeringens förvaltning och styrning av sex statliga bolag
	2004:29	Kontrollen av strukturfonderna
	2004:30	Barnkonventionen i praktiken

- 2005 2005:1 Miljömålsrapporteringen – för mycket och för lite
- 2005:2 Tillväxt genom samverkan? Högskolan och det omgivande samhället
- 2005:3 Arbetslöshetsförsäkringen – kontroll och effektivitet
- 2005:4 Miljögifter från avfallsförbränningen – hur fungerar tillsynen
- 2005:5 Från invandrapolitik till invandrapolitik
- 2005:6 Regionala stöd – styrs de mot ökad tillväxt?
- 2005:7 Ökad tillgänglighet i sjukvården? – regeringens styrning och uppföljning
- 2005:8 Representation och förmåner i statliga bolag och stiftelser
- 2005:9 Statens bidrag för att anställa mer personal i skolor och fritidshem
- 2005:10 Samordnade inköp
- 2005:11 Bolagiseringen av Statens järnvägar
- 2005:12 Uppsikt och tillsyn i samhällsplaneringen – intention och praktik
- 2005:13 Riksrevisionens årliga rapport 2005
- 2005:14 Förtidspension utan återvändo
- 2005:15 Marklösen – Finns förutsättningar för rätt ersättning?
- 2005:16 Statsbidrag till ungdomsorganisationer – hur kontrolleras de?
- 2005:17 Aktivitetsgarantin – Regeringen och AMS uppföljning och utvärdering
- 2005:18 Rikspolisstyrelsens styrning av polismyndigheterna
- 2005:19 Rätt utbildning för undervisningen – Statens insatser för lärarkompetens
- 2005:20 Statliga myndigheters bemyndiganderedovisning
- 2005:21 Lärares arbetstider vid universitet och högskolor – planering och uppföljning
- 2005:22 Kontrollfunktioner – två fallstudier
- 2005:23 Skydd mot mutor – Läkemedelsförmånsnämnden
- 2005:24 Skydd mot mutor – Apoteket AB
- 2005:25 Rekryteringsbidrag till vuxenstuderande – uppföljning och utbetalningskontroll
- 2005:26 Granskning av Statens pensionsverks interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:27 Granskning av Sjöfartsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:28 Fokus på hållbar tillväxt? Statens stöd till regional projektverksamhet
- 2005:29 Statliga bolags årsredovisningar
- 2005:30 Skydd mot mutor – Banverket
- 2005:31 När oljan når land – har staten säkerställt en god kommunal beredskap för oljekatastrofer?

- 2006 2006:1 Arbetsmarknadsverkets insatser för att minska deltidslösheten
- 2006:2 Regeringens styrning av Naturvårdsverket
- 2006:3 Kvaliteten i elöverföringen – finns förutsättningar för en effektiv tillsyn?
- 2006:4 Mer kemikalier och bristande kontroll – tillsynen av tillverkare och importörer av kemiska produkter
- 2006:5 Länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare
- 2006:6 Redovisning av myndigheters betalningsflöden
- 2006:7 Begravningsverksamheten – förenlig med religionsfrihet och demokratisk styrning?
- 2006:8 Skydd mot korruption i statlig verksamhet
- 2006:9 Tandvårdsstöd för äldre
- 2006:10 Punktskattekontroll – mest reklam?
- 2006:11 Vad och vem styr de statliga bolagen?
- 2006:12 Konsumentskyddet inom det finansiella området – fungerar tillsynen?
- 2006:13 Kvalificerad yrkesutbildning – utbildning för marknadens behov?
- 2006:14 Arbetsförmedlingen och de kommunala ungdomsprogrammen
- 2006:15 Statliga bolag och offentlig upphandling
- 2006:16 Socialstyrelsen och de nationella kvalitetsregistren inom hälso- och sjukvården
- 2006:17 Förvaltningsutgifter på sakanslag
- 2006:18 Riksrevisionens årliga rapport
- 2006:19 Statliga insatser för nyanlända invandrare
- 2006:20 Styrning och kontroll av regeltillämpningen inom socialförsäkringen
- 2006:21 Finansförvaltningen i statliga fastighetsbolag
- 2006:22 Den offentliga arbetsförmedlingen
- 2006:23 Det makroekonomiska underlaget i budgetpropositionerna
- 2006:24 Granskning av Arbetsmarknadsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006: 25 Granskning av Migrationsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:26 Granskning av Lantmäteriverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:27 Regeringens uppföljning av överskottsmålet
- 2006:28 Anställningsstöd
- 2006:29 Reformen av Försvarets logistik – Blev det billigare och effektivare?
- 2006:30 Socialförsäkringsförmåner till gravida – Försäkringskassans agerande för en lagenlig och enhetlig tillämpning
- 2006:31 Genetiskt modifierade organismer – det möjliga och det rimliga
- 2006:32 Bidrag som regeringen och Regeringskansliet fördelar

- 2007 2007:1 Statlig tillsyn av bostad med särskild service enligt LSS
- 2007:2 The Swedish National Audit Office – Annual report 2006
- 2007:3 Regeringens beredning och redovisning av skatteutgifter
- 2007:4 Beredskapen för kärnkraftsolyckor
- 2007:5 Regeringens skatteprognoser
- 2007:6 Vägverkets körprov – lika för alla?
- 2007:7 Den största affären i livet – tillsyn över fastighetsmäklare och konsumenternas möjlighet till tvistelösning
- 2007:8 Regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag
- 2007:9 Säkerheten vid vattenkraftdammar
- 2007:10 Regeringens styrning av informationssäkerhetsarbetet i den statliga förvaltningen
- 2007:11 Statens företagsbefrämjande insatser. När de kvinnor och personer med utländsk bakgrund?
- 2007:12 Hur förbereds arbetsmarknadspolitiken? En granskning av regeringens underlag
- 2007:13 Granskning av Årsredovisning för staten 2006
- 2007:14 Riksrevisionens årliga rapport
- 2007:15 Almi Företagspartner AB och samhällsupdraget
- 2007:16 Regeringens uppföljning av kommunernas ekonomi
- 2007:17 Statens insatser för att hantera omfattande elavbrott
- 2007:18 Bilprovningen och tillgängligheten – Granskning av ett samhällsupdrag
- 2007:19 Tas sjukskrivnas arbetsförmåga till vara? Försäkringskassans kontakter med arbetsgivare
- 2007:20 Oegentligheter inom bistånd – Är Sidas kontroll av biståndsinsatser via enskilda organisationer tillräcklig?
- 2007:21 Regeringens analys av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet
- 2007:22 Sambandet mellan utgiftstaket, överskottsålet och skattepolitiken – regeringens redovisning
- 2007:23 Statens insatser vid anmälningar av vårdskador – Kommer patienten till tals?
- 2007:24 Utanförskap på arbetsmarknaden – Funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga
- 2007:25 Styrelser med fullt ansvar
- 2007:26 Regeringens redovisning av budgeteffekter
- 2007:27 Statligt bildande stiftelsers årsredovisningar
- 2007:28 Krisberedskap i betalningssystemet – Tekniska hot och risker
- 2007:29 Vattenfall – med vind i ryggen?
- 2007:30 Så förvaltas förmögenheten – fem stiftelsers kapitalförvaltning och regeringens roll som stiftare
- 2007:31 Bistånd genom budgetstöd – regeringens och Sidas hantering av en central biståndsform
- 2007:32 Försäkringskassans hantering av arbetsskadeförsäkringen

- 2008 2008:1 Pandemier – hantering av hot mot människors hälsa
- 2008:2 Statens insatser för att bevara de kyrkliga kulturminnena
- 2008:3 Staten och pensionsinformationen
- 2008:4 Regeringens redovisning av arbetsmarknadspolitikens förväntade effekter
- 2008:5 Högskolelärares bisysslor
- 2008:6 Regler och rutiner för indirekt sponsring – tillräckligt för att säkerställa SVT:s oberoende?
- 2008:7 Statligt bildade stiftelser – regeringens insyn och uppföljning
- 2008:8 Dricksvattenförsörjning – beredskap för stora kriser
- 2008:9 Regeringen och krisen – regeringens krishantering och styrning av samhällets beredskap för allvarliga samhällskriser
- 2008:10 Riksrevisorernas årliga rapport 2008
- 2008:11 Tvärvillkorskontroller i EU:s jordbruksstöd
- 2008:12 Regeringens försäljning av åtta procent av aktierna i TeliaSonera
- 2008:13 Svenskundervisning för invandrare (sfi). En verksamhet med okända effekter
- 2008:14 Kulturbidrag – effektiv kontroll och goda förutsättningar för förnyelse?
- 2008:15 Tillämpningen av det finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i 2008 års ekonomiska vårproposition
- 2008:16 Sänkta socialavgifter – för vem och till vilket pris?
- 2008:17 Regeringens hantering av tilläggsbudgeten
- 2008:18 Avveckling av myndigheter
- 2008:19 Hög kvalitet i högre utbildning?
- 2008:20 Granskning av Årsredovisning för staten 2007
- 2008:21 Statens styrning av kvalitet i privat äldreomsorg
- 2008:22 Rekryteringen av internationella studenter till svenska lärosäten
- 2008:23 Statens insatser för ett hållbart fiske
- 2008:24 Stöd till start av näringsverksamhet. Ett framgångsrikt program
- 2008:25 Kasernen Fastighetsaktiebolag
- 2008:26 Utanförskap och sysselsättningspolitik – regeringens redovisning
- 2008:27 Delpension för statligt anställda – tillämpning och effekter
- 2008:28 Skyddat arbete hos Samhall. Mer rehabilitering för pengarna
- 2008:29 Skyddet för farligt gods
- 2008:30 Tillämpningen av det finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2009
- 2008:31 Svenska trygghetssystem utomlands. Försäkringskassans och CSN:s utbetalningar och fordringshantering

- 2009 2009:1 Omställningskrav i sjukförsäkringen – att pröva sjukas förmåga i annat arbete
- 2009:2 Försäkringskassans inköp av IT-lösningar
- 2009:3 Skatteuppskov. Regeringens redovisning av bostadsuppskov och pensionsavdrag
- 2009:4 Swedfund International AB och samhällsuppdraget
- 2009:5 En effektiv och transparent plan- och byggprocess? Exemplet buller
- 2009:6 Energideklarationer – få råd för pengarna
- 2009:7 Beslut om sjukpenning – har försäkringskassan tillräckliga underlag?
- 2009:8 Riksrevisorernas årliga rapport 2009
- 2009:9 Regeringens försäljning av V&S Vin & Sprit AB
- 2009:10 Psykiatri och effektiviteten i det statliga stödet
- 2009:11 Försvarsmaktens personalförsörjning – med fokus på officersförsörjningen
- 2009:12 Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process
- 2009:13 Omställningskraven i arbetslöshetsförsäkringen
- 2009:14 Tillämpningen av den finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i 2009 års ekonomiska vårproposition
- 2009:15 Sidas stöd till utveckling av kapacitet i mottagarländernas statsförvaltning
- 2009:16 Underhåll av belagda vägar
- 2009:17 Tillämpningen av det finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2010
- 2009:18 IT-investeringar över gränserna
- 2009:19 E-legitimation – en underutnyttjad resurs
- 2009:20 Jobbskatteavdraget
- 2009:21 Vad är Sveriges utsläppsrätter värda? Hanteringen och rapporteringen av Sveriges Kyotoenheter
- 2009:22 Jobb- och utvecklingsgarantin – en garanti för jobb?
- 2009:23 Länsplanerna för regional transportinfrastruktur
- 2009:24 Internationell skattekontroll. Skatteverkets informationsutbyte med andra länder
- 2009:25 Resursstyrning i högskolans grundutbildning
- 2009:26 Statens garantier i finanskrisen
- 2009:27 Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall i brott. Verkställighetsplanering och samverkan inför de intagnas frigivning

Beställning: publikationsservice@riksrevisionen.se